07.01.2026 г. / 20:11:40

Вяра

Беседи на свети Иоан Златоуст свързани с Рождество Христово

Тълкувателните беседи върху евангелие от Матея съдържат и безценни духовни наставления:

"*Матей 1, Ст. 18: „А рождението на Иисуса Христа стана тъй.“*

Искам, казва евангелистът, да ти говоря и за начина на рождението – Виждаш ли как той възбужда вниманието на слушателя? Той обещава да изясни начина на рождението, като че ли има за цел да говори за нещо ново. И забележи, какъв превъзходен ред има в разказа. Той не започва изведнъж да говори за рождението, но по-рано ни разкрива, кой по ред бил Христос (в реда на родовете) от Авраама, кой от Давида и от преселването във Вавилон, а след това подбужда слушателя да изследва грижливо времето, като желаел да покаже, че Той е самият Христос, Който е предвъзвестен от пророците. Наистина, когато изброиш родовете и узнаеш по времето, че Иисус е именно Христос, тогава без затруднение ще повярваш и на чудото, станало при

рождението. Тъй като на евангелиста предстояло да говори за велико дело, каквото било рождението от Девица, той отначало като не пристъпва към изчислението на времето, намерено затъмнява речта, като споменава за мъжа на Мария, и даже прекъсва повествуването за рождението, а след това вече изброява годините, като напомня на слушателя, че роденият е същият Този, за Когото говорил патриарх Иаков (Бит. 49: 10), че Той ще се яви, когато престанат да излизат князе от Иуда, и за Който пророк Даниил (Дан. 9: 25-27) предвъзвестил, че Той ще дойде след изтичането на много седмици. И ако някой пожелае да изчисли годините, които ангелът определил на Даниила с числото на седмиците, от построяването на града до рождението на Иисуса, ще види, че времето на Неговото рождение е съгласно с предсказанието. И тъй, кажи, как се е родил Иисус? – След сгодяването на майка Му Мария. Не е казал: на Девицата, но просто: на майката, за да бъде речта по-ясна. Но като привежда отначало слушателя в очакване да чуе нещо обикновено и като го задържа в това очакване, изведнъж го зачудва с прибавката на нещо необикновено, като казва: „Преди още да бяха се те събрали, оказа се, че тя е непразна от Духа Светага.“ Не е казал: преди да бъде тя доведена в дома на младоженеца, защото тя вече живеела в неговия дом. У древните имало навсякъде обичай да се задържат сгодените вкъщи, примери за което и сега още има. И зетовете на Лота живеели в неговия дом. И тъй, и Мария живеела в един дом с Иосифа. Но защо тя не е заченала преди сгодяването? – Заради това, както изтъкнах още в началото, щото зачеването да остане до известно време в тайна, и девицата да избегне всяко лошо подозрение. Този, който трябвало повече от всеки друг да ревнува, не само не я отстранява от себе си и не я излага на позор, но я приема и Ѝ указва услуги през време на бременността. Но ясно е, че, ако той не бе твърдо уверен в зачеването по действието на Св. Дух, не би я държал при себе

си и не би Ѝ услужвал във всичко. При това евангелистът твърде изразително казал: „Оказа се, че тя е непразна“ – както обикновено се говори за особени и чудни събития, които стават извън всяко очакване. И тъй, не се простирай по-нататък, не искай нищо повече от казаното и не питай: по какъв начин Св. Дух създал Младенеца у Девицата?.. За да не обезпокояваш евангелиста и да не го обременяваш с чести въпроси за това, той се освободил от всичко, като нарекъл станалото чудо. Нищо повече не зная, казва той – а зная само, че събитието станало по силата на Св. Дух. Нека се засрамят тези, които се стараят да вникнат в свръхестественото рождение! Ако никой не може да изясни това рождение, за което има хиляди свидетели, което е възвестено преди толкова векове, което било видимо осезавано, до каква степен са безумни тези, които с любопитство изследват и грижливо се стараят да постигнат неизразимото рождение? Нито Гавриил, нито Матей не са могли да кажат нищо пове че, освен това, че роденото е от Св. Дух; но как и по какъв начин се е родило от Св. Дух, това никой от тях не обяснил, защото било невъзможно. Не мисли също, че ти си всичко узнал, когато слушаш, че Христос се родил от Св. Дух. Като узнаваме за това, ние още много не знаем, например как невместимият се помести в утробата? Как Владетелят на всичко се носи в утробата на жена? Как Девицата ражда и как пак си остава Девица? Кажи ми, как Св. Дух е устроил този храм? По какъв начин не приел цялата плът от утробата, а само част от нея, която после оставил да порасте и да се оформи? А че именно от плътта на Девицата излязъл, евангелистът показал ясно това с думите: „заченалото се в нея“, и ап. Павел с думите: „Който се роди от жена.“ (Гал. 4: 4). От жена, казва той, като загражда устата на тези, които твърдят, че Христос преминал през Мария като през някаква тръба (Така говорили валентияните (Епифаний, Ереси, 31, 33, 34; Ириней, Против ересите, I, 1 сл.; III, 4.) . Ако това е вярно, нужна ли е била

тогава девическата утроба? Ако това е вярно, Христос няма тогава нищо общо с нас; напротив, Неговата плът би била различна от нашата, не от еднакъв състав с нея. Как може тогава да се нарече потомък от Есеевия корен? Жезъл? Син Човечески? Как може и Мария да се нарече майка? Как може да се каже, че Христос произлязъл от семето на Давида? Че възприел вида на раб? Че „Словото стана плът?“ (Иоан. 1: 14). Защо пък ап. Павел казал на римляните: „От тях е и Христос по плът, Който е над всички Бог?“ (Рим. 9: 5). От тези думи и от много други места на Св. Писание се вижда, че Христос произлязъл от нас, от нашата плът, от девическата утроба; а по какъв начин това не се вижда. И тъй, и ти не изследвай, но вярвай на това, което е открито, не се старай да постигнеш това, което е замълчано.

Матей 1, Ст. 19: „А Иосиф, мъж Ѝ, понеже беше праведен, и не желаеше да я посрами, поиска тайно да я напусне.“

След като евангелистът казва, че (родилото се от Девицата) е от Св. Дух и без плътско съвкупление, той привежда за това още едно ново доказателство. Някой може да запита: отде е известно? Кой е видял, кой е чул, че някога се е случило нещо подобно? Но, за да не би ти да заподозреш ученика, че той от любов към Учителя измислил това, евангелистът привежда Иосифа, който със самото това, което произлизало у него, затвърдява в тебе вярата в казаното. Евангелистът като че ли тук говори: ако ти не вярваш на мене и подозираш моето свидетелство, повярвай тогава на мъжа. „А Иосиф, казва той, мъж Ѝ, понеже беше праведен.“ Тук той нарича праведен този, който има всички добродетели. Да бъдеш праведен, това значи да не присвояваш чуждото; все пак праведност се нарича и съвкупността от добродетели. В този именно особен смисъл Св. Писание и употребява думата праведност, когато например казва: „човек непорочен, праведен“ (Иов. 1: 1), и още: „и двамата бяха праведни“ (Марк. 1: 6). И тъй, Иосиф,

който бил праведен, т.е. добър и кротък, поискал тайно да я напусне. Евангелистът описва случилото се още през времето на Иосифовото незнание, с цел, щото ти да не се съмняваш в произлязлото след узнаването. Макар заподозряната и да заслужавала не само да бъде опозорена, но и според закона даже да бъде наказана, все пак Иосиф я избавил не само от многото, но и от малкото, т.е. от позора – не само не искал да я накаже, но и да я позори. Не виждаш ли в него мъдър мъж, свободен от най-мъчителната страст? Сами вие знаете какво нещо е ревността. Заради това този, който напълно познавал тази страст, казал: „защото ревността е ярост на мъжа, и в деня на отмъщението той няма да щади“(Притч. 6: 34) и още: „ревността е люта като преизподня.“ (Песн. 8: 6). И ние познаваме мнозина, които са готови да се лишат от живота, отколкото да бъдат доведени до подозрение и ревност. А тук имало вече не просто подозрение: Мария изобличили ясните признаци на бременността; и все пак Иосиф бил толкова чужд на страстта, че не пожелал да причини на Девицата даже и най-малкото огорчение. Тъй като да я остави при себе си, било противно на закона, а да разкрие делото и да я предаде на съд, значило, да я предаде на смърт, той не направил нито едното, нито другото, но застанал по-високо от закона. Наистина, след дохождането на благодатта, трябвало да се явят много знамения и висока мъдрост. Както слънцето, без да покаже още лъчите си, отдалеч озарява със светлина голяма част от вселената, така и Христос, Който произлязъл от девическа утроба, преди още да се яви, просветил цялата вселена. Ето защо още преди Неговото рождение пророците ликували и жени предсказвали бъдещето, и Иоан Предтеча, преди още да излезе от утробата, заиграл в нея. И Иосиф показал тук велика мъдрост; не обвинявал и не порицавал Девицата, а само намислил да я напусне. Когато той се намирал в такова затруднено положение, явява се ангел и разрешава цялото недоумение. Тук заслужава изследване

това, защо ангелът не дошъл по-рано, докато мъжът нямал още такива мисли, но дохажда тогава, когато той вече намислил, какво да прави? „Но когато намисли това, казва еванге листът, ето Ангел Господен му се яви.“(Мат. 1: 20). А на Св. Дева благовествува още до зачеването, което привежда в ново недоумение. Ако ангелът не обадил на Иосифа, защо Св. Дева премълчала, като чула от ангела, и като видяла своя годеник в смущение, не разяснила неговото недоумение? И така, защо Ангелът не съобщил на Иосифа преди неговото смущение? По-рано трябва да се разреши първият въпрос. Защо не съобщил? – За да не би Иосиф да прояви неверие, и с него да се случи същото, както със Захария. Не е трудно да се повярва на дело, когато то е вече пред очите; а когато не се знае и неговото начало, тогава думите не така леко могат да бъдат приети. Заради това ангелът не съобщил отначало; по същата причина замълчала и Св. Дева. Тя мислила, че годеникът Ѝ няма да повярва, като му съобщи за необикновеното дело, а, напротив, ще го огорчи, като даде повод за мисълта, че прикрива извършеното престъпление. Ако тя самата, като чула за даруваната Ѝ такава благодат, съди по човешки и казва: „Как ще бъде това, когато аз мъж не познавам?“ (Лук. 1: 34) – още повече се би усъмнил Иосиф, особено като чуе това от жена, която той би могъл да подозира.

Ето защо Св. Дева нищо не говори на Иосифа, а ангелът се явява, когато обстоятелствата изисквали това. Защо пък, ще кажат някои, не било постъпено така и със Св. Дева, защо и на нея не било възвестено след зачеването? – За да се предпази тя от смущение и голямо забъркване. Като не Ѝ бъде ясно делото, тя, естествено, би могла да се реши да направи със себе си нещо лошо, и, като не ще може да понесе срама, би прибягнала към въжето или към ножа. Наистина, Св. Дева била във всичко достойна за удивление; и евангелист Лука,

като изобразява нейната добродетел, казва, че, когато чула приветствието, не се предала изведнъж на радост и повярвала на съобщеното, само че се смутила и размисляла: „Какъв ли е този поздрав“? (Лук. 1: 29).

Като била строга към своя нравствен живот, Св. Дева би могла от скръб да си изгуби ума, като си представи срама и като не вижда надежда, някой да повярва на нейните думи, че нейната бременност не е следствие на прелюбодеяние. И тъй, за да не би това да се случи, ангелът Ѝ се явил преди зачеването. Нужно било да не знае смущение тази, в утробата на която влязъл Творецът на вселената; да бъде свободна от всякакво забъркване душата, която се била удостоила да бъде служителка на такива тайни. Ето защо ангелът възвестил на Св. Дева преди зачеването, а на Иосифа през време на бременността.

Мнозина, поради простота и недоразумение, намирали разногласие в това, че ев. Лука споменавал за благовестието на Мария, а ев. Матей за благовестието на Иосифа, без да знаят, че и едното, и другото станало. Същото ние трябва да имаме предвид при изследването на цялото евангелско повествувание; по такъв начин ние ще разрешим много разногласия, които само на вид са такива.

И тъй, ангелът се явил на смирения Иосиф. Досега той не се явявал поради посочената по-рано причина, а също и за това, да се прояви мъдростта на Иосифа. А когато делото се приближавало към своя край, ангелът се явява. „Но когато намисли това, ето, Ангел Господен му се яви насъне.“ Виждаш ли кротостта на този мъж? Не само че не наказал, но и не казал никому, даже и на самата заподозряна, а само размислял в себе си и се стараел да скрие причината на своето смущение от самата Дева. Евангелистът не казва, че Иосиф искал да я изгони, но – да я напусне: толкова той бил

кротък и смирен! „Когато намисли това, ето, ангел Господен му се яви насъне.“ – Защо пък не в будно състояние както се явява на пастирите, на Захария и на Св. Дева? Иосиф имал силна вяра; на него не било нужно такова явяване. На Св. Дева било нужно необикновеното явяване преди събитието, защото това, което Ѝ се благовествало, било твърде важно, по-важно, отколкото благовестваното на Захария; а за пастирите явяването било нужно, защото те били прости човеци. Иосиф получава откровение след зачеването, когато неговата душа била вече обзета от лошо подозрение, но заедно с това била готова да премине към благоприятна надежда, ако само би се явил някой и би указал удобния към това път. На Иосифа се благовествува след породилото се у него подозрение, щото самото това обстоятелство да му послужи като доказателство за казаното. Да чуе от ангела това, което той никому не говорил, но само в ума си помислил, било несъмнен признак, че ангелът дошъл и говорил от Бога, защото само на единия Бог било свойствено да знае сърдечните тайни.

Виждаш ли, колко цели се постигат! Разкрива се мъдростта на Иосифа; навременността на казаното спомага на неговата вяра; самото повествувание става несъмнено, тъй като изтъква, че Иосиф бил точно в такова положение, в каквото трябвало да бъде.

По какъв начин ангелът го уверява? – Послушай и се почуди на мъдростта на това, което било казано. Като дошъл, ангелът казал на Иосифа: „Иосифе, син Давидов, не бой се да приемеш Мария, жена си.“ Веднага му напомня за Давида, от когото бил длъжен да произлезе Христос, и не му дава да остане в смущение, като му напомня с наименуването на прадедите за обещанието, дадено на целия род. Иначе каква нужда би имало да го нарича син Давидов? „Не бой се!“ При други случаи Бог не постъпва така; когато някой си замислил нещо неприлично против Авраамовата съпруга, Бог употребил най-

силни изрази и заплаха, макар и там причината да била незнанието. Фараонът взел при себе си Саара по незнание, и все пак Бог извикал у него страх. Но тук Бог постъпва по-снизходително заради това, че се извършвало твърде важно дело, че имало голяма разлика между фараона и Иосифа, поради което нямало нужда от заплашвания. С думите: „не бой се“, се показва, че Иосиф се боял да не оскърби Бога, като държи в дома си заподозряна в прелюбодейство, защото, ако това не би било, той не би помислил да я напусне. И тъй, от всичко се вижда, че ангелът дошъл от Бога, като разкрива и повтаря всичко, за което Иосиф размислял и от което бил разтревожен неговият ум. Като споменал името на Девицата, ангелът не се спрял на това, но прибавил: „жена си“, с което име той не би я нарекъл, ако нейното девство би било отнето.

Жена тук се нарича сгодената, защото в Св. Писание сгодените обикновено още до брака се наричат съпрузи. Какво значат думите: „да приемеш“? – Да задържи при себе си вкъщи, защото Иосиф бил вече мислено напуснал Св. Дева. Тази напусната, казва ангелът, ти задръж при себе си; Бог ти я връчва, а не родителите. Връчва я не за брак, но да живее под един покрив с тебе; той я връчва, като заявява за това чрез мене. Както по-късно Христос я връчва на Неговия ученик, така сега тя се връчва на Иосифа. След това ангелът, като намекнал за причината на своето явяване, премълчал за Иосифовото подозрение; той го премахнал по-нежно и по-внимателно, като изяснил причината на зачеването и показал, че заради самото това, поради което Иосиф се опасявал и искал да я напусне, той бил длъжен да я приеме и задържи при себе си, и по такъв начин го освободил съвършено от безпокойството. Тя не само че е чиста от беззаконно съвкупление, казва ангелът, но е и заченала в утробата си по свръхестествен начин. Заради това не само изхвърли страха, но още се възрадвай: „защото заченалото се в нея е от Духа

Светаго“. Чудно дело, превъзхождащо човешкото разбиране и превишаващо законите на природата! С какво би се уверил в това Иосиф, който не бил слушал подобно такова събитие? – С разкриването на миналото, казва ангелът. Заради това той разкрива всичко, което произлизало в ума на Иосифа: от какво бил той възмутен, от какво се боял и на какво се бил решил, за да може чрез това да повярва и в другото.

Матей 1, Ст. 21: „Тя ще роди син, и ще Му наречеш името Иисус.“

Макар родилото се и да е от Св. Дух, не мисли за себе си, че ти си отстранен от служението при въплъщението. Макар ти и да не съдействаш при рождението, и Девицата да останала непокътната, все пак това, което принадлежи на бащата, като не уврежда достойнството на девството, предоставям на тебе, т.е. ти ще дадеш име на родения, „ще Му наречеш името“. Макар Той и да не е твой син, ти Му бъди вместо баща. И тъй, като започвам с наричането на името, от този момент Аз те свързвам с родения. След това, за да не би от тук някой да помисли, че Иосиф е баща, послушай, с каква предпазливост ангелът говори по - нататък. „Тя ще роди Син“, казва той. Не казва: ще роди на тебе, но се изразява неопределено: ще роди, тъй като Мария родила Син не нему, а на цялата вселена.

Името е донесено чрез ангела от небето поради това, да се покаже, че това, което се ражда, е чудно; сам Бог изпраща на Иосифа името отгоре чрез ангела. Наистина, това не е просто име, но съкровище на безкрайни блага. Заради това именно ангелът го обяснява, като внушава хубави надежди, и с това привежда Иосифа към вяра. Ние обикновено сме по-склонни към хубавите надежди, поради което и по-охотно им вярваме. И тъй, като утвърдил с всичко Иосифа във вярата – и с миналото, и с бъдещето, и с настоящето, и с честта, оказана

нему, – ангелът навреме привежда думите на пророка, който потвърждава всичко това. Но, преди още да приведе неговите думи, възвестява за благата, които ще бъдат дадени на света чрез родения. Какви са пък тези блага? – Освобождението от греховете и унищожението им. „Той ще спаси народа Си от греховете му“, казва ангелът. И тук се възвестява нещо чудно; благовествува се освобождение не от видими врагове, не от варвари, но – което е много по-важно, освобождение от греховете, от които преди това никой не могъл да освобождава. Защо пък, някои ще запитат, казал: народа Си, а не прибавил – и езичниците? – За да не смути изведнъж слушателя. На този, който вниква по-дълбоко в думите, той дал да подразбере: и езичниците, защото човеци на Бога са не само иудеите, но и всички пристъпващи към Него и получаващи от Него познание. Забележи, как ни е открил и Неговото достойнство, като нарекъл иудейския народ Негов народ. С това ангелът именно показва, че раждащият се е Син Божий, и че той говори за небесния Цар, защото освен тази небесна Сила, никоя друга не може да отпуща грехове.

И тъй, като получаваме такъв дар, да вземем всички мерки, за да не очерним едно такова велико благодеяние. Ако нашите грахове са били достойни за наказание и преди тази чест, още повече те са достойни за това след такова неизразимо благодеяние. Това аз твърдя сега не без причина. Аз виждам, че мнозина след кръщението живеят по-небрежно от некръстените и даже нямат никакъв признак на християнски живот. Поради това ни на пазаря, ни в църква не можеш бързо да различиш кой е вярващ и кой невярващ; само при извършването на тайнствата можеш да видиш, че едни биват изпращани, а други остават в храма. А би трябвало да се отличават не по местата, а по поведението. Висшите достойнства обикновено се познават по външните признаци, а нашите достойнства трябва да се разпознават по душата.

Вярващият трябва да се познава не само по дара, но и по новия живот. Той е длъжен да бъде светилник и сол на света. Ако ти на самия себе си не светиш, не предотвратяваш собствената си гнилост, по какво ние ще те познаем? По това ли, че ти се потапяш в осветената вода? Но това може да те доведе до наказание. Величието на честта за тези, които не желаят да живеят според тази чест, увеличава наказанието.

Вярващият трябва да блести не само с това, което е получил от Бога, но и с това, което нему собствено принадлежи; той трябва да се отличава по всичко: и по ход, и по поглед, и по вид, и по глас. Говоря това с цел, щото ние да пазим благоприличие не за показ, а за благото на тези, които гледат на нас. А сега, от която страна и да се постарая да те разпозная, навсякъде те намирам в противоположно състояние. Искам ли да заключа за тебе по мястото – виждам те на конските препускания, в театъра, виждам, че ти прекарваш дните в беззакония, в неприлични събрания, на пазаря, в общуване с развратни човеци. Искам ли да заключа за тебе по вида на твоето лице – виждам, че ти непрестанно се смееш и си разсеян, подобно на бъбрива блудница, устата на която никога не се затварят. Започна ли да съдя за тебе по дрехата - виждам, че ти си облечен никак не по-добре от комедианта. Започна ли да съдя за тебе по твоите спътници – виждам, че ти водиш след себе си готовановци и лицемери. Започна ли да съдя за тебе по думите – слушам, че ти не произнасяш нищо здраво, разумно, полезно за нашия живот. Заема ли се да съдя за тебе по твоята трапеза – тук се откриват още повече причини за осъждане.

И тъй, кажи ми, по какво мога да узная, че ти си вярващ, когато всичко изброено от мене доказва противното? Какво говоря – вярващ? Даже дали си ти човек, и това не мога достоверно да зная! Когато ти риташ като магаре, скачаш като говедо, тичаш по жените като кон, лакомиш се като

мечка, тлъстееш като катър, злопаметен си като камила, хищен като вълк, сърдит като змия, язвителен като скорпион, коварен като лисица, когато криеш в себе си отровна злоба като аспида и ехидна, враждуваш против братята като лукав демон – как мога да те считам за човек, без да виждам в тебе признаците на човешкото естество? Като търся разликата между оглашения и вярващия, аз се подхвърлям на опасността да не намеря разликата даже между човека и звяра? Как мога, наистина, да те нарека звяр? Известно е, че всеки звяр има един от споменатите пороци. А ти, като си събрал в себе си всички пороци, превъзхождаш ги твърде много със своето неразумие. Да те нарека ли демон? Но демонът не служи на мъченията на плътта, не обича парите. А когато в тебе има повече пороци, отколкото в зверовете и демоните, кажи ми, как мога да те нарека човек? Ако пък не мога да те нарека човек, как мога да те наименувам вярващ?

А което е от всичко най-печално, като се намираме в такова лошо състояние, ние даже не помисляме за безобразието на своята душа, нямаме и понятие за нейната гнусота. Когато ти седиш у бръснаря и си стрижеш косите, с най-голямо внимание разглеждаш в огледалото прическата на косите, разпитваш стоящите наблизо и даже самия бръснар, хубаво ли те ти стоят на челото? Като старец ти често не се срамуваш да се предаваш до забрава на юношески мечти. А това, че нашата душа е не само безобразна, но даже звероподобна, че е станала сцила или химера, за които се споменава в езическите басни, никак не чувстваме, макар за това да има духовно огледало, което е много по-добро и по-полезно от материалното, защото не само че показва безобразието, но даже, ако поискаме, превръща го в несравнима красота. Като такова огледало може да ни служи споменът за добрите мъже и разказите за техния блажен живот, четението на Св. Писание, дадените от Бога закони. Ако пожелаеш само

веднъж да погледнеш върху образите на тези светии, ще видиш гнусотата на своето сърце; а като я видиш, няма да имаш нужда от нищо друго, за да се избавиш от своето безобразие.

Ето защо това огледало е полезно за нас; то прави леко обръщането ни към доброто. И тъй, нека никой да не остава в образа на безсловесните. Ако блудният син не влиза в дома на своя баща, как можеш ти да влизаш в преддверието на дома, като си звяр? Какво говоря – звяр? Такъв човек е по-лош от всякакъв звяр.

Звярът, макар и да е див по-природа, често пъти става кротък чрез изкуството на човека. А ти, който превръщаш дивостта на зверовете в несвойствената на тяхната природа кротост, какво извинение ще имаш, когато своята природна кротост превръщаш в неестествено зверство? Дивия по природа правиш смирен, а себе си, по природа смирен, въпреки природата, превръщаш в див! Укротяваш лъва и го правиш покорен, а оставяш твоят гняв да бъде по-неукротим от лъва! В първия случай се срещат две затруднения: едното е, че звярът е лишен от разум, а другото, че той е по-див от всичко; но въпреки това, ти, с изобилната мъдрост, дадена ти от Бога, преодоляваш и природата. Как можеш ти, който побеждаваш природата на зверовете, да отстъпваш пред своята природа и съвършенството на волята? Ако бих ти заповядал да направиш кротък друг човек, ти не би счел моята заповед за невъзможна, макар и да би могъл да ми възразиш, че не си господар на чужда воля и че не всичко зависи от тебе. Но сега ти заповядвам да укротиш твоя собствен звяр, над когото ти си пълен господар.

И тъй, ти не можеш да се оправдаеш с това, че не владееш собствената си природа. Можеш ли да представиш задоволително извинение тогава, когато правиш от лъва

човек, а за себе си не се грижиш, когато от човек ставаш лъв, когато създаваш у лъва свойства, които превишават неговата природа, а не запазваш своите естествени? Ти се стараеш да приведеш дивите зверове до еднакво с нас благородство, а самия себе си сваляш от царския престол и стигаш до зверско беснуване? Представи си, ако желаеш, че и гневът е звяр; колкото другите се стараят над обучението на лъвовете, толкова старания покажи над себе си и необуздания свой ум направи тих и кротък. Гневът има такива страшни зъби и нокти, че ще изтреби всичко, ако не го укротиш. Даже лъвът и ехидната не могат да разкъсват вътрешностите с такава жестокост, с каквато гневът непрестанно разкъсва чрез железните си нокти. Той вреди не само на тялото, но разстройва самото здраве на душата, като изяжда, измъчва, разкъсва всичката ѝ сила, и я прави неспособна към нищо.

Във вътрешността на когото са се завъдили червеи, той не може да диша, защото цялата негова вътрешност е изядена. Как можем ние да създадем нещо благородно, когато носим в себе си такава змия – разбирам гнева, който изяжда нашата вътрешност?

По какъв начин можем да се избавим от такава язва? – Ако употребяваме питие, което може да умъртви вътрешните червеи и змии. Но кое питие, ще запиташ, има такава сила? – Изкупителната кръв на Христа, ако тя се приема с надежда. Тя може да излекува всяка болест. След това внимателното слушане на Св. Писание и прибавената към това милостивост. С всички тези средства могат да бъдат умъртвени страстите, които разстройват нашата душа. Само тогава ние ще живеем; сега ние не сме с нищо по-добри от мъртвите. **Когато страстите са живи, ние не можем да живеем, а неминуемо трябва да загинем. Ако не успеем да ги умъртвим тука, те ще ни умъртвят там. По-право е, ако се каже, че още тук, преди онази смърт, ще ни подхвърлят**

на най-жестоко наказание. Всяка от тези страсти е жестока, мъчителна, ненаситна; всеки ден те ни ядат и никога не се насищат. Техните зъби са зъби лъвски, и даже по-страшни от лъвските.

Когато лъвът се насити, веднага оставя попадналата в ноктите му жертва. А **страстите никога не се насищат и успокояват, докато не завлекат уловения от тях човек при дявола**. Силата на страстите е толкова голяма, че те налагат на своите пленници такова робство, каквото ап. Павел доброволно си наложил към Христа, като презрял заради Него и геената, и царството. **Този, който изпадне или в плътска любов, или в сребролюбие, или пък в честолюбие, започва да се надсмива над геената и да презира царството, само за да изпълни волята на тези страсти**. И тъй, нека да повярваме на ап. Павла в това, че той обичал така силно Христа. Ако има човеци, които до такава степен раболепстват пред страстите, какво невероятно може да има в любовта на ап. Павла?

Нашата любов към Христа е по-слаба заради това, че всичката наша сила се изразходва за порочна любов, че ние сме хищници, сребролюбци, роби на суетната слава. А може ли да има нещо по-нищожно от тази слава?

Ако станеш и хиляди пъти по-знатен, с нищо няма да бъдеш по добър от неизвестните човеци. Напротив, чрез самото това ще станеш даже по-безчестен. Когато тези, които те представят и прославят като знаменит, се смеят над тебе за същото това, че ти търсиш от тях слава, усърдието ти не произвежда ли нещо противно на твоето желание?

Тези човеци се явяват като изобличители. Който хвали предалия се на блудство и безпътен живот и го ласкае, със самото това той повече изобличава, отколкото хвали сластолюбеца. Също така, когато ние хвалим пристрастилия

се към слава, повече изобличаваме, отколкото хвалим славолюбеца. И тъй, защо ти се грижиш много за такова едно дело, последиците на което са винаги противни на твоята цел? Ако искаш да се прославиш, презирай славата, и ще станеш по-славен от всички. Какъв смисъл има да се подхвърляш на същото, което се случило с Навуходоносора? **Той издигнал статуя, като мислил да получи още по-голяма слава чрез дървото и безчувствения образ; този, който имал живот, искал да се прослави чрез това, което няма живот. Виждаш ли крайно безумие**?

Като мислил да си създаде чест, той повече се унизил, като показал, че повече се надява на неодушевената вещ, отколкото на самия себе си и на живата своя душа, поради което въздал такова предпочитание на дървото. Не е ли той достоен за присмех поради това, че търси похвала за себе си не в добродетелния си живот, а в дъските! (Статуята на Навуходоносора, според съобщението на пр. Даниила (3: 1), била направена от злато. Но подножието, върху която е била тя поставена, навярно е било от дърво.) Това е все същото, както, ако някой би помислил да се хвали повече с пода в къщата си или с красивата стълба, отколкото с това, че е човек. **Но и мнозина от нас сега подражават на Навуходоносора. Както той със своята статуя, така едни от нас мислят да извикат учудване с дрехите си, други с къщата си, мулетата, колесниците, колоните, които се намират в техните къщи**. Като са погубили в себе си достойнството на човека, те ходят и търсят напълно смешна слава за себе си в другите предмети. Знаменитите и велики служители на Бога са се прославили не с това, но с потребното. Те били и пленници, и роби, и юноши, и чужденци, те нямали нищо собствено, но се оказали по-почтени от тези, които имали в изобилие всичко. **Нито огромната статуя, нито велможите, нито вождовете, нито безчислените войски,**

нито многото злато, нито големият разкош не могли да удовлетворят страстта на Навуходоносора, да се покаже велик. А за служителите на Бога, лишени от всичко, била достатъчна едната мъдрост.

Като нямали нищо, те се оказали толкова по-бляскави от носещия диадема и порфира и от обладаващия всичко, колкото слънцето е по-бляскаво от диаманта. На позор пред целия свят били изведени юноши, пленени като роби. Щом те се появили, очите на царя заблестели като огън, заобиколили ги вождове, управители, чиновници и цялото демонско събрание; звуковете на флейти, тръби и разни музикални инструменти, като се разнасяли до небето, навсякъде огласяли слуха им. Пещта горяла извънмерно силно, и нейният пламък се докосвал до самите облаци; всичко било изпълнено със страх и ужас. Но юношите нищо не плашило. **Напротив, те се надсмивали над околните, като над играещи деца, проявявали мъжество и кротост, и по-гръмогласно от тръбите извикали: „Нека ти е известно царю!“** (Дан. 3: 18) Те не искали даже с дума да оскърбят мъчителя, а желаели само да покажат своето благочестие. Заради това се въздържали от дълга реч, а се изразили кратко: „Има Бог на небето, Който е силен да ни спаси. (Дан 3: 17). Защо си ни заобиколил с толкова много народ? За какво е тази пещ? За какво са острите мечове, страшните копиеносци? Нашият Господ е по-силен от всичко това.“ След това, като помислили, че може би на Бога е било така угодно и че Той допуснал те да бъдат изгорени, и за да не би в такъв случай да ги нарекат лъжци, те в заключение добавили: „Ако Той обаче не ни освободи, знай, че ние пак няма да се поклоним на твоите богове!“

Ако те, като предполагали, че Бог действително няма да ги избави, биха казали, че Той няма да ги избави заради греховете им, не биха им повярвали. Заради това те

замълчават пред царя за греховете, а говорят за тях в пещта, дето те си припомнят всичките свои грехове. Пред царя нищо подобно не казват, а само това, че те няма да изменят на благочестието, макар и да би трябвало да изгорят. Не за награда и отплата, но само от любов те вършат всичко, макар да били в плен и робство, да не се ползвали от никакви блага и да са били лишени от отечеството, свободата и всички имоти. Не ми говори за почестите, каквито им били оказани при царския двор. Светите и праведни юноши хиляди пъти по-охотно се биха съгласили да събират милостиня в своето отечество и да се наслаждават от красотата на храма, като следват Давида, който казва: „Желая по-добре да бъда при прага на Божия дом, отколкото да живея в шатрите на нечестието“, и: „Един ден в Твоите двори (Господи) е по-добър от хиляди дни.“ (Пс. 83: 11).

Хиляди пъти по-охотно се биха те съгласили да бъдат последни в своето отечество, отколкото да царуват във Вавилон. За последното свидетелства това, което те говорят в пещта относно мъчителното пребиваване във Вавилон. Макар те самите да се ползвали с велики почести, но, като виждали бедствието на другите, жестоко се измъчвали. Това е свойството на светиите, с което те превъзхождат другите – да не предпочитат нито славата, нито почестите, нито нещо друго пред спасението на ближните. Виж, как те се молили в пещта за целия народ. А ние и при спокойния живот не си спомняме за братята. Също така и когато те се стараели да обяснят сънищата, имали предвид не своята полза, а ползата на другите. Че те презирали смъртта, това те доказали по-късно с много дела. Те били готови на всичко, само за да умилостивят Бога. Когато пък признават себе си неспособни за това, прибягват към отците и казват, че те нищо не могат да принесат, освен съкрушен дух.

Нека да им подражаваме! И пред нас стои златният образ,

съблазнителната власт на мамона. Да не внимаваме на свирките, тръбите, арфите и на другите прелести на богатството; и макар да би трябвало да паднем в пещта на беднотата, да предпочетем тази беднота, само за да не се поклоним на идола – и ще се появи роса между пращящата пещ. И тъй, да не се боим, като слушаме за пещта на беднотата. Хвърлените тогава в пещта станали величествени, а поклонилите се на идола – сломени.

Тогава всичко произлизало в едно време, а сега едно се изпълнява тука, а друго в бъдещия живот, трето пък и тук, и там. Тези, които са избрали беднотата, за да не се поклонят на мамона, ще сияят и тука, и там; а тези, които неправедно са се обогатили тука, ще получат там жестоко наказание. Из тази пещ излязъл и Лазар, като блестял не по-малко от трите юноши; а богаташът, който принадлежел към тези, които се покланяли на идола, бил осъден на мъчение в геената. Едното служи като подобие на другото. Както хвърлените тук в пещта не претърпели нищо, а стоящите вън били мигновено изгорени, така ще бъде и тогава. Светиите, като преминат огнената река, няма да почувстват нищо неприятно, но ще се радват, тези пък, които се покланят на идола, ще видят, че огънят напада върху тях по-свирепо от всякакъв звяр и ги завлича в геената.

Ако някой не вярва, че има геена, той, като вижда халдейската пещ, нека чрез настоящето да се увери в бъдещето и да се уплаши не от пещта на беднотата, а от пещта на греха. Грехът е пламък и мъчение, а беднотата – роса и прохлада. В греховната пещ стои дявол, а в пещта на беднотата – ангели, които заменят пламъците.

Нека да внимават върху това богатите, които запалват огъня в пещта на беднотата. Те няма да причинят на бедняците никаква вреда, защото върху тях слиза роса; а

самите себе си ще направят жертва на пламъка, който са запалили със собствените си ръце.

Тогава ангелът слязъл при тримата юноши, а сега ние ще слезем към намиращите се в пещта на беднотата, и с милостинята ще произведем роса, ще отстраним пламъка, за да получим и ние заедно с тях венци, за да се разсее и за нас пламъкът на геената от гласа на Христа: вие Ме видехте жаден и ме напоихте. (Мат. 25: 35). Този глас ще бъде за нас тогава роса, която шуми сред пламъците.

И тъй, да слезем с милостиня в пещта на бедността, да погледнем на мъдрите, които ходят в нея и тъпчат въглените, да погледнем на новото и странно чудо, на човека, който пее в пещта, на човека, който благодари в огъня, който, макар и обвързан с крайна беднота, въздава велика хвала на Христа.

Който понася с благодарност беднотата, той е равен на тримата юноши, защото беднотата е по-страшна от огъня и обикновено по-силно пари. Все пак, огънят не опарил юношите и техните вериги мигновено се разкъсали, щом като те принесли благодарност на Господа. Така е и сега; ако ти, като изпаднеш в бедност, благодариш, и веригите ще се разкъсат, и пламъкът ще угасне. А ако не угасне, ще се извърши още по-голямо чудо – пламъкът ще стане извор, както се случило тогава. Сред пещта те се разхладявали от чиста роса, която, макар и да не угасила пламъка, пречила на огъня да погълне хвърлените там.

Същото можем да забележим и у мъдрите: те в беднотата са по-свободни от страха, отколкото богатите.

И тъй, да не стоим вън от пещта, т.е. да не би, като нямаме милост към бедните, да претърпим същото, каквото се случило тогава със стоящите около пещта. Ако ти слезеш при юношите и застанеш с тях, огънят няма да ти причини никакво

зло; а ако застанеш отгоре и почнеш да гледаш на тези, които се намират в огъня, пламъкът ще те изгори. И тъй, слез в огъня, за да не изгориш от огъня. Не стой вън от огъня, за да не те погълне пламъкът. Ако огънят те завари заедно с бедните, ще се отстрани от тебе; а ако види, че ги отбягваш, в същата минута ще те нападне и погълне. И тъй, не се отдръпвай от тези, които са хвърлени в пещта, и когато дяволът заповядва да бъдат хвърлени в пещта на беднотата тези, които не се покланят на златото, бъди не в числото на хвърлящите, а на хвърлените, за да бъдеш в числото на спасяващите се, а не на изгарящите. Да не се покоряваш на страстта сребролюбие и да живееш в общуване с бедните – това е най-изобилната роса.

Който е стъпкал страстта към богатството, той е по-богат от всички. Както и юношите, които тогава презрели царя, станали по-величествени от него, така и ти, ако презреш всичко светско, ще станеш по-драгоценен от целия мир, подобно на тези светии, „за които светът не беше достоен“ (Евр. 11: 38).

И тъй, за да станеш достоен за небесното, презирай настоящото. Тогава и тука ще получиш голяма слава, и ще се насладиш от бъдещите блага, с благодатта и човеколюбието на нашия Господ Иисус Христос, Комуто да бъде слава и сила во веки веков.

Амин!

Матей 1, Ст. 22: „А всичко това стана, за да се сбъдне реченото от Господа чрез пророка, който казва: „Ето девицата ще зачене в утробата си и ще роди Син, и ще Му нарекат името Емануил (Ис. 7: 14) , което ще рече: с нас е Бог.“

Мнозина, както аз слушам, казват: когато сме тука (в храма) и приемаме в сърцето си слушаното, тогава дохождаме в себе

си, а щом се отдалечим от тука, ставаме отново други, и огънят на усърдието у нас угасва. Какво да направим, за да не се случва това?

Да видим от какво произлиза това. И тъй, поради какво става с нас тази промяна? – **От това, че се занимаваме с каквото не трябва, и прекарваме времето с лоши човеци.** След излизането си от църква ние не трябва да се залавяме с дела неприлични за църквата, но трябва, като дойдем вкъщи, да вземем веднага книгата, и заедно с жената и децата да извикаме в паметта си каквото било говорено; след това вече да пристъпим към житейските дела. Ако, след като излезеш от банята, ти предпочиташ да не ходиш на пазара, за да не би там сред търговските дела да загубиш ползата от банята, още повече ти си длъжен да постъпваш така, след излизането си от църква. А ние постъпваме наопаки и поради това губим всичко. Преди още да се е затвърдило съвършено у нас полезното в проповядването, и силният поток на житейските дела, като се устремява върху ни, завлича всичко със себе си и оставя пустота. И тъй, за да не се случва това, след излизането си от църква, считай като най-нужно за тебе дело да приведеш в паметта си, каквото ти е било казано. Пък и твърде неразумно би било, да употребяваш за житейските дела пет или шест дни, а за духовните дела да не отделяш и един ден, или даже малка част от деня.

Не виждате ли как нашите деца се занимават цял ден с уроците, които им са дадени? Същото нека да правим и ние. Иначе няма да има за нас никаква полза от дохождането ни тука. Като не полагаме за запазването на казаното ни такава грижа, каквато показваме за запазването на златото и среброто, ще черпим всеки ден вода в пробит съд. Който е спечелил няколко динария, скрива ги в каса и поставя печат; а ние, като придобием поучение, което е много по-ценно и от злато, и от скъпоценни камъни, като придобием съкровищата

на Св. Дух, не ги скриваме в пазилищата на душата, а с крайна небрежност ги оставяме да изтичат от нашето сърце. Кой след това ще пожалее за нас, когато сами си причиняваме вреда и хвърляме себе си в такава бедност?

И тъй, за избягване на това и за самите себе си, и за нашите жени и деца, да си поставим като неизменен закон – един ден в седмицата да посвещаваме целия за слушане и за припомване на това, което сме чули. В такъв случай ще дохождаме тука с по-голяма готовност да възприемаме това, което ще ни се говори. И за нас ще има по-малък труд, и за вас по-голяма полза, когато започнете да слушате по-нататъшното, като пазите в паметта си казаното по-рано. Пък не малко ще се способства за разбирането на това, което ще ви се говори – ако вие знаете добре именно реда на мислите, които ще ви предлагаме в свръзка. Тъй като не може да се изкаже всичко в един ден, старайте се да запазите в паметта си, каквото ви се предлага в разни дни, образувайте от него като че ли една верига и я поставете около душата си, тъй че цялото Св. Писание да стои пред вашия душевен взор. Заради това и сега, като си припомним недавна казаното, да пристъпим към това, за което предстои да се говори.

Но за какво пък следва сега да се говори? – *„А всичко това стана, за да се сбъдне реченото от Господа чрез пророка“.*

Като се съобразявал по възможност с големината на чудото, ангелът извикал: „А всичко това стана.“ Той видял морето и бездната на Божието човеколюбие; видял проявено на дело това, осъществяването на което никога не могло да се очаква, видял как законите на природата се нарушавали, примирието се извършвало. Стоящият по-високо от всичко слиза към това, което е от всичко по-нищожно, междинната стена се руши, преградата се премахва; видял още и повече от това – и изразил в малко думи чудото.

„А всичко това стана, за да се сбъдне реченото от Господа.“ Не мисли, казва той, че това именно сега е определено; то още в древност било предобразовано, както това и ап. Павел се старае навсякъде да покаже. След това ангелът отправя Иосифа към Исаия, щото той, като се събуди, ако забрави неговите думи, като съвършено нови, да си спомни пророческите слова в Св. Писание, с което той бил отхранен, а заедно с тях да извика в паметта си и неговите думи. Той не казал това на жената, защото тя, като девица, била още неопитна, а предлага пророчеството на мъжа, като човек праведен, който се вдълбочавал в писанията на пророците. И отначало той казва на Иосифа: „Мария, твоята жена“; а сега, като привежда думите на пророка, поверява му тайната, че тя е девица. Иосиф не би се успокоил тъй скоро, след като чуеше от ангела, че тя е девица, ако по-рано не е слушал това от Исаия; от пророка той трябвало да чуе това не като нещо странно, но като нещо известно и с което той дълго се е занимавал. За да направи своите думи по-удобни за приемане, ангелът привежда пророчеството на Исаия и не се спира тук, но възвежда пророчеството към Бога, като казва, че това са думи не на пророка, а на Бога, Владетеля на всичко. Заради това той не казва: за да се сбъдне реченото от Исаия, но казва: „За да се сбъдне реченото от Господа“. Устата били на Исаия, но пророчеството било дадено отгоре. Какво е пък това пророчество? – „Ето, девицата ще зачене в утробата си и ще роди Син, и ще Му нарекат името Емануил.“ (Ис. 7: 14). Защо пък, ще запиташ, не Му е наречено името Емануил, а Иисус Христос? Заради това, че не е казано: ще наречеш, а: „ще нарекат“, т.е. народите и самото събитие. Тук името се заимства от събитието, както е свойствено на Писанието – да употребява събития вместо имена. **И тъй, думите: „ще нарекат Емануил“ не означават нищо друго, освен че ще видят Бога с човеците. Макар Бог да бил винаги с човеците, но никога не бил така явно.**

Ако пък иудеите започнат безсрамно да упорстват, ще ги запитаме: кой младенец е наречен: „Бързо пленявай, дръзко граби.“ *(Ис. 8: 3. В българ. Библия стои на еврейски: „магер-ше-лал-хаш-баз“)*. На това те нищо не могат да отговорят. Как пък пророкът е могъл да каже: „Наречи му името бързо пленявай?“ Тъй като след неговото рождение се случило, че били взети и разделени плячки, самото събитие, което станало при него, му се дава вместо име.

Също така и за града пророкът казва, че ще се нарече: „град на правда, вярна столица (сион)“ (Ис. 1: 26), и все пак от никъде не се вижда, че този град се наричал правда; той продължавал да се нарича Иерусалим. Но тъй като Иерусалим станал действително такъв, след като се поправил, то и пророкът казал, че той така ще се нарече. По такъв начин, ако някое събитие по-ясно от самото име указва на този, който го извършил, или се възползвал от него, Писанието му поставя като име действителността на събитието.

Ако пък иудеите, като бъдат опровергани в това, намерят друго възражение против казаното за девството и ни доведат други тълкуватели на Писанието, които обясняват, че не се казвало „девица“, а млада жена (neanij), отнапред ще им кажем, че седемдесетте тълкуватели с право заслужават преди всички други по-голямо доверие. Нашите противници превеждат след дохаждането на Христа, като си остават пак иудеи; заради това с право може да се подозира, че те обясняват така повече по вражда и с цел да затъмнят пророчеството. Седемдесетте пък, които сто години преди дохаждането на Христа, или даже повече, предприели своето дело, и поради голямото си число са свободни от всякакво подобно подозрение, заслужават предимно доверие и по време, и по многочисленост, и по взаимно съгласие.

Но ако иудеите приведат свидетелството и на споменатите

тълкуватели, и в този случай победата пак ще бъде на наша страна. В Св. Писание често пъти думата младост (neaniothj) се употребява вместо девство не само за жените, но и за мъжете.

„Момци и девойки, старци и деца“, казва то. (Псал. 148: 12). И пак, като разсъждава за девицата, която била подхвърлена на насилие, казва: „сгодената мома (neanij – т.е. девица) и да е викала“ (Втор. 22: 27). Същото значение потвърждават и предишните думи на пророка. И наистина, пророкът не казва просто: „ето, девицата ще зачене“, но, като казва отнапред: „затова Сам Господ ще ви даде личба“ (Ис. 7: 14). след това добавя: „ето, девицата ще зачене“.

Ако би трябвало не девица да роди, а рождението да стане по закона на брака, такова едно събитие би ли могло да бъде наречено знамение? Знамението трябва да излиза от обикновения ред, да бъде нещо странно и необикновено. Иначе как може то да бъде знамение?

Матей 1, Ст. 24: „Като стана от сън Иосиф, направи, както му бе заповядал Ангелът Господен.“

Виждаш ли послушание и покорен ум? Виждаш ли човек решителен и във всичко правомислещ? Когато той подозирал Девицата в нещо неприятно и неприлично, не искал да я държи при себе си. Когато пък се освободил от такова подозрение, не само не искал да я напусне, но я задържа и става служител на въплъщението. „И прие, казва Св. Писание, жена си (Мария).“ Виждаш ли, колко често евангелистът употребява това име (жена), като не желае сега да открие тайната на девството, за да отстрани всяко лошо подозрение?

Матей 1, Ст. 25: И като я прие, „не я познаваше, докле тя роди своя първороден Син“.

Тук евангелистът употребява думата докле – докато; но ти

да не подозираш от това, че Иосиф после я познал. Евангелистът с това дава само да се разбере, че Св. Дева преди рождението била съвършено недокосната. Защо пък, ще кажат някои, той употребил думата: докле? Заради това, че в Св. Писание често така се постъпва. Тази дума не означава определено време.

Така и за ковчега е казано: враната не се завърна, докле не изсъхна земята от водата (Бит. 8: 7), макар тя и след това да не се завърнала. Така и за Бога Св. Писание казва:

„от века и до века Ти си Бог“ (Псал. 89: 2), но с това не се полагат предели. И пак, когато, като благовествува, казва: „в негови дни ще процъфти праведникът и ще има изобилен мир, докле месечина трае“ (Псал. 71: 7), с това не означава края на това прекрасно светило. Така и тук евангелистът употребява думата „докле“ за доказателство на това, което било преди рождението. Какво е било след рождението, за това предоставя на самия тебе да съдиш. Каквото ти е било нужно да узнаеш от него, той ти е казал, т.е., че Св. Дева била недокосната до рождението. А това, което се вижда само по себе си от казаното, като необходимо следствие, предоставя на твоето собствено разбиране, т.е., че такъв един праведник (като Иосифа) не е пожелал да познае Девицата, след като тя така чудно станала майка и се удостоила и да роди по нечут начин, и да произведе необикновен плод. Ако пък той би я познал и действително я имал за жена, защо Иисус Христос я връчва на ученика като неомъжена *(Св. Иоан Златоуст не изказва тук предположението, а е искал само да изтъкне, че ако Иосиф е имал Св. Дева Мария действително за жена след рождението на Христа, би имал от нея други деца, но такива той в действителност не е имал, и заради това Христос, като бил на кръста, връчва своята самотна майка на ап. Иоана Богослова.)*, нямаща никого при себе си, и му заповядва да я вземе при себе си?

Но ще кажат някои: защо Иаков и другите се наричат братя на Иисуса Христа? – Също така, както и Иосиф бил считан за мъж на Мария (с много завеси било скривано рождението на Христа до определеното време. И ап. Иоан после ги нарекъл също братя, като казва: „Нито братята Му вярваха в Него.“ (Иоан 7, 5)). Обаче не вярващите отначало станали после достойни за удивление и славни. Така когато ап. Павел дошъл в Иерусалим да обсъжда въпроси по вярата, веднага се явил на Иакова, който бил толкова уважаван, че бил поставен пръв за епископ. Разказват също, че той водил толкова строго подвижнически живот, че всичките членове на неговото тяло били като умъртвени, че от постоянна молитва и непрестанни земни поклони кожата на челото му била тъй затвърдяла, че по твърдост не се отличавала от колената на камилата. Той убеждавал и ап. Павла, като му казвал: Виждаш ли, брате, колко хиляди са тези, които са се събрали? (Деян 21: 20). Тъй голямо било неговото благоразумие и усърдие, а по-добре е да се каже: така велика била силата Христова! И наистина, тези, които хулили Христа през време на Неговия земен живот, след смъртта Му така се привързвали към Него, че били готови даже да умрат за Него – което особено свидетелства за силата на Неговото възкресение. Най-славното е запазено към края, за да бъде доказателството несъмнено. Ако ние забравяме след смъртта тези, от които при живота им сме се учудвали, как са могли пък тези, които са хулили Христа през земния Му живот, да Го признаят за Бог после, ако Той би бил обикновен човек? Как те се биха решили да отиват на смърт заради Него, ако не биха имали ясно доказателство за възкресението?

Говоря за това не с цел, щото вие само да слушате, но и да подражавате на това мъжество, на тази смелост и на всяка добродетел; щото никой да не се отчайва в себе си, макар по-рано и да е бил ленив, и също, след Божието милосърдие, на нищо друго да не се надявате, освен само на собствената си

добродетел. Ако сродниците на Христа, които живеели с Него в един дом и едно отечество, не получили никаква полза дотогава, докато не проявили в себе си добро детел, как можем ние да получим прощение, ако, като представяме своите праведни родственици и братя за наши ходатаи, сами не сме добронравни и затвърдени в добродетелта? На това указва пророкът, когато говори: „човек не може да изкупи брата си“, макар той да би бил Моисей или Самуил, или пък Иеремия. Чуй какво говори Бог на Иеремия: „Не моли за тоя народ“, защото няма да те чуя (Иерем. 11: 14). И защо се учудваш, ако Аз не те послушам? Макар да се застъпват сам Моисей и Самуил, Аз не бих приел техните молби за тези човеци. Макар и Иезекиил да започне да се моли, и той ще чуе (казаното в Св. Писание): ако даже Ной, Даниил и Иов застанат пред Мене, не ще избавят техните дъщери и синове (Иезек. 14: 14-18). Макар и патриарх Авраам да ходатайства за неизлечимо болните и неразкаялите се, Господ ще го остави и ще се отдалечи от него, за да не слуша моленията му за тях (Бит. 18: 33). Макар и Самуил да се застъпва, Господ ще му каже: не плачи за Саула (1 Цар. 16:1) . Макар и за сестра си някой да се моли не навреме, ще чуе същото, каквото и Моисей: „Ако баща Ѝ я заплюеше в лице.“ (Числ. 12: 14). Да не се надяваме твърде много на другите. Молитвите на светиите имат твърде голяма сила, но само когато ние сами се разкайваме (за греховете) и се поправяме. И Моисей, който някога е избавил своя брат и шестдесет хиляди от заплашващия ги Божий гняв, не могъл да избави своята сестра, макар грехът Ѝ да не е бил еднакъв с този на другите. Мариам оскърбила Моисея, Аарон пък заедно с народа се предал на явно нечестие. Но за това предоставям на самите вас да мислите, а аз ще се постарая да разреша още по-труден въпрос. Наистина, заслужава ли да се говори за това, че Моисей не е могъл да помогне на сестра си, когато този ходатай на многочислен народ не бил в сила да помогне на

самия себе си? След многобройните трудове и бедствия, след четиридесетгодишни грижи за народа нему било забранено влизането в земята, за която имало толкова много предсказания и обещания. Коя била причината за това? – Тази, че допущането на Моисея в обещаната земя не само че нямало да принесе полза, но би произвело голяма вреда и би послужило за мнозина юдеи като съблазън. Ако те сами за едното избавление от Египет, като оставили Бога, започнали да търсят всичко у Моисея и да му приписват всичко, до какво нечестие биха дошли, когато биха видели, че той ги довел в обещаната земя? Заради това именно мястото на неговото погребение останало неизвестно.

И Самуил не могъл да избави Саула от Божия гняв, макар и често да спасявал израилтяните. И Иеремия не помогнал на иудеите (2 Мак. 15: 16), макар в друго време и да бил подкрепил едного с пророчество. Даниил избавил варварите от поражение, но не спасил иудеите от плен (Дан. 2).

И в евангелието ние виждаме, че не с разни човеци, но с едни и същи се случвало едното и другото: един и същ е могъл веднъж да се спаси, а други път не.Този например, който бил задлъжнял хиляда таланта, с усилена молба се избавил веднъж от опасността, а други път не е могъл. Друг пък, напротив, отначало изпаднал в опасност, а след това намерил най-сигурно средство да си помогне. Кой е той? – Този, който разпилял имота на баща си.

И тъй, ако ние сами не се грижим за себе си, няма да се спасим чрез други. Ако пък бъдем разумни, чрез самите себе си ще достигнем спасение; даже чрез самите себе си ще се спасим по-сигурно, отколкото чрез другите. Наистина, на Бога е по-приятно да дава на нас благодат непосредствено, а не на другите за нас, за да се стараем сами да отстраняваме Неговия гняв, да бъдем по-смели и по-добродетелни. Така Той

помилвал хананеянката, така спасил блудницата, така спасил разбойника, макар да нямало за тях никакъв застъпник и ходатай.

Говоря обаче за това не с цел, за да не призоваваме светиите в нашите молитви, но заради това, да не бъдем лениви и да не би, като се предадем на безгрижност и на сън, да възложим само на другите това, което сме длъжни сами да направим. И Христос, като казал: „придобийте си приятели“, не се спрял върху това, а добавил: „с неправедно богатство“, като изисква с това и твоето съдействие (Лук. 16: 9) , доколкото Той тук разбирал не нещо друго, а милостинята. И, което е за учудване, Той нищо друго не иска от нас освен само ние да се отстраним от неправдата, защото Неговите думи имат такъв смисъл: ти си със зло придобил – изразходвай го с добро. Събрал си неправедно, изразходвай го праведно. Каква пък ще бъде тази добродетел – да раздаваш от имот, придобит неправедно?

Бог обаче, според своето човеколюбие, слиза до това, че ни обещава много блага даже и за такива дела. Но ние стигаме до такава безчувственост, че не отделяме нищо даже и от неправедно придобитото; напротив, като грабим хилядократно, считаме, че сме направили всичко, като дадем незначителна част.

Нима ти не си чул какво казва ап. Павел: „Който сее скъдно, скъдно и ще пожъне.“ (II Кор. 9: 6). И тъй, защо се скъпиш? Нима сеянето (милостинята) е загуба, нима е вреда? – Не! То е доход и печалба. Дето има сеяне, там има и жътва; дето има сеяне, там има и порастване. Когато обработваш плодоносна и мека почва, която може да поеме в себе си много семена, ти я засяваш с всички свои семена и даже взимаш на заем от другите, защото считаш скъперничеството в този случай за вреда. А когато трябва да обработваш небото, което не е

подхвърлено на никаква въздушна промяна и всичко посеяно в него несъмнено ще израсне и ще даде голям плод, ти се лениш, бавиш и не мислиш за това, че като събираш – губиш, а като изразходваш – печелиш.

И тъй, сей, за да не изгубиш; не пази, за да запазиш; разпилявай, за да запазиш; губи, за да спечелиш. Макар и да е било нужно да запазиш нещо, ти не пази, защото непременно ще го загубиш, а го вречи на Бога, от Когото никой не може да го ограби. Сам не търгувай, защото не умееш да придобиваш печалби, но по-голямата част от капитала дай в заем на Този, Който дава лихва, дай го в заем там, дето няма ни завист, ни клевета, ни лъжа, ни страх. Дай го в заем на Този, Който сам от нищо не се нуждае, но понася нужда за тебе, Който всички храни, а сам гладува, за да не бъдеш ти гладен, Който е беден, за да бъдеш ти богат.

Дай в заем там, отдето ти ще получиш не смърт, но живот вместо смърт. Само с такава лихва можеш да придобиеш за себе си царство, а с всяка друга ще получиш геена, защото втората свидетелства за сребролюбие, а първата за мъдрост; втората е дело на жестокост, а първата на човеколюбие. И как ще се оправдаем, когато, като имаме възможност да получим по-голямо, и при това – увереност да получим в сегашно време, с пълна свобода, без укор, без страх, без опасност, пренебрегваме тези блага, а тичаме след това, което е срамно, нищожно, лъжливо, тленно и което ни приготвя огнена пещ?

Нищо, нищо не е по-срамно и по жестокосърдно, отколкото да се взима лихва тука на земята! Наистина, лихварят се обогатява за сметка на чуждите бедствия, нещастието на другите обръща в печалба за себе си, иска заплата за своето човеколюбие и ка то че уж се бои да се покаже немилосърден, под вид на човеколюбие копае по-дълбока яма; като подпомага, притеснява бедния; като подава ръка, блъска го с

нея; привежда привидно в пристанището, а в същото време подготвя корабокрушение, като направлява към стръмнини, скали и подводни камъни.

Но какво искаш ти, ще кажат някои? Това ли, щото събраните от мене и на самия мене нужни пари да дам на разположение на други и да не искам за това никаква награда? – Не, аз не казвам това; напротив, много желая, щото ти да получиш награда – само че не малка и не нищожна, а много по-голяма; желая, щото ти за лихвата от златото да получиш небето. И тъй, защо ти сам себе си подхвърляш на бедната, като се прилепяш към земята, и вместо многото търсиш малкото? Това показва, че ти не умееш да се обогатяваш.

Когато Бог за малкия имот ти обещава небесни блага, ти казваш: не ми давай небето, а ми дай вместо небето скоропреходното злато. Това значи, че ти искаш доброволно да останеш в бедната: който се стреми към истинно богатство и изобилие, той ще избере вместо скорозагинващото – незагинващото, вместо преходното – непреходното, вместо малкото – многото, вместо тленното – нетленното, а след тези блага ще последват и другите. Който търси вместо небето – земята, той ще загуби непременно и нея, а който предпочита небесното пред земното, той ще се наслади и с едното, и с другото в голямо изобилие.

За да достигнем и ние това, нека, като презрем всичко тукашно, да изберем бъдещите блага и по такъв начин да получим и едното, и другото, с благодатта и човеколюбието на нашия Господ Иисус Христос, Комуто да бъде слава и сила во веки веков.

Амин!

Матей 2, Ст. 1: „А когато се роди Иисус във Витлеем Иудейски в дните на цар Ирода, ето мъдреци от изток дойдоха в Иерусалим и казваха: Ст. 2: „Де е родилият се Цар Иудейски? Защото видяхме звездата Му на изток и дойдохме да Му се поклоним.“

Ние трябва много да бодърстваме, много да се молим, за да можем да изясним това място и да узнаем кои са били онези мъдреци, отде и как са дошли, кой ги подбудил към това и каква е била тази звезда. Но ако ви е угодно, ние по-добре ще предложим отначало това, което говорят противниците на истината. Дяволът ги е така завладял, че те и тука намират повод да се въоръжат против словото на истината. Какво пък те говорят? – Ето, казано е, че и при рождението на Христа се появила звезда: това значи, казват те, че астрологията е несъмнена наука. Но ако Христос се родил според астрологическите закони, как Той пък е унищожил астрологията, отхвърлил съдбата, заградил устата на демоните, изгонил заблуждението и премахнал всички видове магесничество? А и какво са узнали мъдреците по Неговата звезда? – че Той бил цар иудейски ли? Но Той бил цар не на земно царство, както Сам казал на Пилата: „Моето царство не е от тоя свят.“ (Иоан. 18: 36).

А и Той не се показвал като цар; нямал при Себе си ни копиеносци, ни щитоносци, ни коне, ни впрегатни мулета – с една дума, нищо подобно на това; Той прекарвал прост и беден живот, като водил след Себе си дванадесет човеци, които не били с нищо знаменити. Но ако мъдреците са знаели, че Той е Цар, защо дохаждат? Задачата на астрологията, както казват, никак не се състояла в това, да се узнава по звездите кой ще се роди, но да се предсказва според времето на рождението за това, какво ще се случи занапред. А пък мъдреците не били нито при раждането на майката, нито пък знаели кога родила; щом не са знаели, те не са могли да

заключават по хода на звездите. Напротив, много преди раждането, като видели звездата, която се показала в тяхната земя, те идат да видят Родилия се; а това е още по-недостъпно от първото. Коя причина ги подбудила? С надежда за какви награди те идат от такава далечна страна, за да се поклонят на Царя! Ако те са мислили, че Той ще бъде техен Цар, и тогава нямаха да имат достатъчна причина, за да дойдат. Ако Той би се родил в царски дворци, ако Неговият баща би бил Цар и се намирал при Него, би могло да се предположи, че те с поклонението на родилия се Младенец искали да угодят на бащата и с това да заслужат неговото благоволение. Но сега те знаят, че Новороденият ще бъде Цар не на тях, а на друг народ, в страна отдалечена от тях; знаят също, че Той не е в пълна възраст; защо тогава предприемат такова пътешествие и носят дарове, като се подхвърлят с това на велики опасности? Действително Ирод, като чул, се смутил, и целият народ, когато чул от тях за това, се развълнувал. Нима те не са предвиждали това? Но това е невероятно. Даже и при най-голяма непредвидливост те не са могли да не знаят, че когато дойдат в града, който има цар, и започнат навсякъде да заявяват, че има друг цар, освен този, който сега там царува, ще подхвърлят себе си на хиляди смъртни опасности. Защо те се покланяли на лежащия в пелени? Ако Той би бил в пълна възраст (мъж), може да се предположи, че те се подхвърлят на явна опасност с надежда, че Той ще им помогне, но и това би било при знак на крайна неразумност – персиец, варварин, който няма нищо общо с иудейския народ, да се реши да излезе от своята земя, да остави отечеството си, роднини и дом, и да се подчини на чужда власт!

Ако това е неразумно, следващото е още по-неразумно. Какво е пък то? – Да преминат такъв дълъг път, само за да се поклонят, да развълнуват всички и веднага да си заминат! И какви признаци на царски сан те намерили, когато видели

пещерата, яслите, младенеца в пелени и бедната майка? Кому са поднесли даровете? И за какво? Нима е било установено и прието в обичай да се изразява така почитта към всеки раждащ се цар? Нима те са обхождали цялата вселена и за когото узнавали, че той е от ниско, бедно състояние, ще стане цар, нему се покланяли преди възкачването му на царския престол? Но това никой не може да каже.

За какво пък те са дошли да се поклонят? Ако за земни облаги, тогава какво са могли те да очакват от младенеца и бедната майка? Ако пък с надежда за бъдещето, как са могли да знаят, че младенецът, на когото те се поклонили, когато бил в пелени, ще си спомни за това по-късно? Да предположим, че майката би му напомнила за това; но и в такъв случай те заслужават не похвала, а укор за това, че са го подхвърлили на явна опасност, тъй като Ирод, смутен от тях, разпитвал, търсил навсякъде и взимал всички мерки, за да го убие.

Дето и да се каже за младенец, който се родил от прости човеци, че той ще бъде цар, това само значи той да се предаде на смърт, да се навлекат върху му много беди. Виждаш ли, колко несъобразности се откриват, ако съдим за това събитие по хода на човешките дела и по обикновен начин? Пък и освен това би могло да се намерят и много други, още по-големи затруднения.

Но, за да не прибавяме недоумения към недоумения, за да не ви приведем в обърканост, да пристъпим сега към разрешение на въпросите. Да започнем с Христовата звезда. Ако ние узнаем каква била тази звезда – обикновена или отлична от другите, действително ли била звезда, или само имала вид на звезда, ще бъде лесно да разберем всичко останало. Но отде можем да узнаем за това? От самото Св. Писание. Че тя била необикновена звезда, и даже не звезда, а

както ми се струва, някаква невидима сила, която приела вида на звезда, това се доказва, първо, от нейния път. Няма и не може да има звезда, която би имала такъв път.

Виждаме, че и Слънцето, и Луната, и всички останали звезди вървят от изток към запад; а тази звезда вървяла от север към юг: в такова положение именно се намира Палестина по отношение на Персия. Второ, същото може да се види и от самото време: тя се явява не през нощта, а сред ден, при светлината на слънцето, което не е свойствено не само на звездите, но и на луната. Макар луната и да е по-голяма от всички звезди, но тя при появата на слънчевата светлина веднага се скрива и става невидима. Христовата пък звезда с превъзходството на своя блясък преодоляла самата слънчева светлина, била по-ясна от слънцето, и колкото то и да блестяло, тя светила по-силно от него.

Трето, това се доказва от обстоятелството, че звездата ту се явявала, ту пак се скривала. Когато мъдреците отивали за Палестина, тя се виждала и им показвала пътя; а когато те влезли в Иерусалим, тя се скрила. След това, когато те, като казали на Ирода за какво дошли, оставили го и потеглили на път, звездата се пак явила. Това вече е движение не на звезда, а на някаква напълно разумна сила. Тя нямала свой определен път, но когато трябвало, се спирала и стояла, като се съобразявала във всичко с нуждата на мъдреците, подобно на облачен стълб, който показвал на иудейската войска кога трябвало да почива и кога да тръгва на път.

Четвърто, същото може ясно да се види от самия начин, по който звездата посочила мястото. Тя го посочила не от небесната височина, защото в такъв случай мъдреците не биха могли да различат мястото; но за да го посочи, тя се спуснала надолу. Сами знаете, че една обикновена звезда не може да посочи такова малко място, каквото заема една

пещера, особено пък това, дето лежало тялото на Младенеца. Тъй като нейната висота била неизмерима, тя не би могла да обозначи и определи със себе си такова тясно пространство за тези, които биха желаели да го узнаят.

За това всеки може да съди по луната; тя, която е много по-голяма от звездите, струва се близка на всеки от обитателите на света, разсеяни по цялата земна ширина. Тогава, кажи пък, как звездата би могла да посочи тъй тясното място на яслите и на пещерата, ако не би оставила височината, не би слязла долу и не би застанала над самата глава на Младенеца? Същото подразбира и евангелистът, като казва:

Матей 2, Ст. 9. „И ето, звездата... вървеше пред тях, докато дойде и се спря над мястото, дето беше Младенецът.“

Виждаш колко доказателства има за това, че звездата била необикновена и се явила не по законите на външната природа.

Но защо звездата се явила? Заради това, да изобличи нечувствителните иудеи и да лиши тях, неблагодарните, от всякакъв начин за оправдание. Тъй като целта на Христовото дохаждане била: да се отменят древните правила на живота, да се призове цялата вселена към поклонение на Христа и да се приеме това поклонение навсякъде, по земята и морето, Христос от самото начало отворил вратата на езичниците, като желаел чрез чуждите да научи своите. Тъй като иудеите, като слушали непрестанно пророците, които възвестявали за дохаждането на Христа, не обръщали на това внимание, Господ внушил на варварите да дойдат от далечна страна, да питат за Царя, Който се родил у иудеите; и иудеите научават първи от персийците това, за което не искали да се поучат от пророците.

Бог извършил това с цел да им даде най-сигурен начин да се убедят, ако бъдат благоразумни, или пък да ги лиши от

всякакво оправдание, ако бъдат упорити. И наистина, какво могат да кажат за свое оправдание иудеите, неприели Христа след толкова много пророчески доказателства, като видели и мъдреците, които само след явяването на звездата Го приели и се поклонили на Явилия се? И тъй, Бог постъпил с мъдреците също така, както и с ниневийците, на които изпратил Иона, също така, както и със самарянката и хананеянката. Заради това е и казано: „Ниневийци ще се изправят на съд с тоя род и ще го осъдят“, и:

„Южната царица ще се изправи на съд с тоя род и ще го осъди.“ (Мат. 12: 41, 42). Онези повярвали на малкото, а иудеите не повярвали и на голямото. Ти ще запиташ, защо Бог довел мъдреците към Христа чрез такова явление? – А как би трябвало? Да изпрати пророци! Но мъдреците не биха приели пророците. Да изпрати ангел? Но и него не биха послушали. Заради това Бог, като оставя тези средства, според Своето особено снизхождение, употребява за тяхното повикване това, което им било повече познато: показва голяма и необикновена звезда, която да ги порази и с величината, и с прекрасния си вид, и с необикновения си ход. Като подражава на това, и ап. Павел, когато разсъждава с елините, започва речта си с техния олтар и привежда свидетелства от техните поети; а когато проповядва на иудеите, говори за обрязването, като учи живеещите под закона да за почват с жертвите. Тъй като всеки обича това, към което е привикнал, към същото се приспособяват и Бог, и човеците, изпращани от Него за спасението на света. И тъй, не мисли, че било недостойно за Бога да призовава мъдреците чрез звезда; иначе трябва да отхвърлиш всичко иудейско – и жертвите, и очистванията, и новомесечията, и ковчега, и самия храм, защото всичко това било допуснато поради езическата грубост на иудеите. И Бог за спасението на заблудилите се допущал в служение на Себе си с малко изменение това, което наблюдавали езичниците

при служението на демоните, щото, като отвлича езичниците постепенно от техните привички, да ги възведе към висока мъдрост. Така постъпил Той и с мъдреците, като благоволил да ги призове с явяването на звездата, а след това да ги удостои с нещо по-високо.

Като ги подбудил да тръгнат и като ги ръководил по пътя, и след като ги довел пред яслите, Той вече ги наставлява не чрез звездата, а чрез ангела; по такъв начин те възлизали постепенно към по-високото. Така постъпил Бог и с жителите на Аскалона и Газа.

Когато пет филистимски града, след донасянето на ковчега при тях, били поразени със смъртоносна болест и не намирали никакви средства за избавление от постигналото ги бедствие, тогава, като повикали своите мъдреци (жреци и предказвачи), съветвали се в общо събрание, как да се освободят от тази болест, която им била изпратена от Бога; мъдреците посъветвали да се вземат крави, които не били още под ярем и имали първи телета, да се впрегнат с ковчега и да се оставят да вървят сами, дето искат; чрез това ще се види от Бога ли е изпратената болест, или пък е някаква случайна болест. Ако кравите, казвали те, като непривикнали с ярема, го разтрошат или се върнат при телетата, това ще значи, че болестта е произлязла случайно; ако ли пък тръгнат право, мученето на телетата не произведе никакво действие върху тях и те не се отклонят от пътя, който им е известен, ще бъде ясно, че Божията ръка се докоснала до тези градове (I Цар. 5–6 гл.). Жителите послушали мъдреците и постъпили според техния съвет; и Бог, според Своето снизхождение, не счел за себе Си недостойно, като се приспособява към мнението на мъдреците, да приведе в действие предсказаното от тях и да оправдае техните думи със събитие. Това действие било още по-важно поради това, че и самите противници засвидетелствали Божията сила, а техните учители

потвърдили това със своето решение. Могат да се видят и много други примери в Божественото домостроителство. Така например и това, което е известно относно магьосницата (I Цар. 28), станало по същия Божествен промисъл, за което вие сами можете да разсъдите според казаното по-рано. Аз говорих всичко това за обяснение на написаното за звездата; вие пък сами може би ще бъдете в състояние да кажете повече за същото, защото написано е: „Дай съвет на мъдрия, и той ще бъде още по-мъдър.“ (Прит. 9: 9).

Време е обаче да се обърнем към началото на прочетеното. Кое беше това начало? – „А когато се роди Иисус във Витлеем Иудейски, в дните на цар Ирода, ето, мъдреци от изток дойдоха в Иерусалим.“ Мъдреците тръгнали след водещата ги звезда, а иудеите не повярвали и на проповядващите пророци. Но защо евангелистът означава и времето, и мястото, като казва: във Витлеем, в дните на цар Ирода? Защо също споменава за царското достойнство на Ирода? – Споменава за царското достойнство, защото имало и друг Ирод, който умъртвил Иоана; онзи бил четвъртовластник, а този цар; указва пък и времето, и мястото, за да ни припомни древните пророчества, едно от които произнесъл Михей: „И ти, Витлееме Ефратов, малък ли си между хилядите Иудини?“ (Мих. 5: 2), а друго – патриарх Иаков, който, като означил с точност времето, указал и най-важния признак на Христовото пришествие: „Скиптърът, казал той, не ще се отнеме от Иуда и законодателят от чреслата му, докле не дойде помирителят, и нему ще се покоряват народите.“ (Бит. 49: 10).

Заслужава изследване и това, как се е появила мисълта у мъдреците да тръгнат, и кой ги е подбудил към това. На мене се струва, че това било дело не само на едната звезда, но че сам Бог е подействал на тяхното сърце, както Той постъпил с Кира, като го предразположил да освободи иудеите. Той обаче извършил това, без да нарушава свободната му воля, както,

като повикал и ап. Павла с глас отгоре, заедно с това проявил Своята благодат и разкрил неговото послушание.

Но, ще запиташ, защо не е открил това на всички мъдреци? Заради това, че не всички биха повярвали, а тези били повече готови от другите. Хиляди народи загивали, но само към едните ниневийци бил изпратен пророк Иона; двама разбойници били на кръста, но само един се спасил. И тъй, знай, че мъдреците проявили добродетел не само с това, че дошли, но и с това, че постъпили смело. За да не би да ги счетат за подозрителни човеци, те след пристигането си разказват за своя пътеводител, за дългия път, и при това проявяват смелост: „дойдохме, казват те, да Му се поклоним“, без да се страхуват нито от яростта на народа, нито от жестокостта на царя. От това заключавам, че те били и дома си учители на своите съотечественици; ако те тука – в Иерусалим, не се бояли да говорят за това, с по-голяма смелост биха проповядвали за него в своето отечество, след като получили откровение от ангела и свидетелство от пророка.

Матей 2, Ст. 3: „Като чу, цар Ирод се смути, и цял Иерусалим с Него.“

Ирод, като цар, естествено се опасявал и за себе си, и за децата си; но защо се боял Иерусалим, когато пророците отдавна били предсказали за Христа, като спасител, благодетел и освободител? Що пък е смутило иудеите? – Същото лекомислие, което и по-рано ги отдалечавало от Бога – техния благодетел; макар да получили пълна свобода, те пак си спомвали за египетското месо. (Изх. 16, 3). Виж как пророците не пропускали нищо: един от тях отдавна бил предсказал и за това: „Ще бъдат предадени на изгаряне, за храна на огъня. Защото младенец ни се роди, Син ни се даде.“ (Ис. 9: 5, 6). Като не обръщат внимание на своето смущение,

жителите на Иерусалим не се грижат да проверят сами случилото се, не следват подир мъдреците, не любопитстват; толкова много те били по-упорити и по-небрежни от другите. Те би трябвало да се хвалят, че у тях се родил Цар, Който привлякъл към себе си персийската страна, и че целият свят ще му се покори; обстоятелствата се били вече променили към по-добро, самото начало било тъй бляскаво, но те и от това не станали по-добри, макар току-що се били освободили от персийския плен.

Ако не бяха им открити никакви високи тайни, те, като съдят само по сегашните събития, биха могли да заключават така: щом така благоговеят пред нашия цар при самото негово рождение, много повече ще се боят от него и ще му се покоряват в пълната му възраст, и ние ще станем много по-славни от варварите. Но нито една подобна мисъл не ги трогнала: толкова голяма била тяхната небрежност, а заедно с това и заслепяване!

Заради това ние трябва грижливо да отдалечаваме от себе си тези два порока, и този, който иска да се въоръжи против тях, трябва да бъде по-силен от огъня. Затова и Христос казал: „Огън дойдох да туря на земята, и колко бих желал да беше вече пламнал!“ (Лук. 12, 49). Заради това и Дух Светий се явява във вид на огън.

Ние пък сме по-хладни от праха и по-мъртви от мъртвците, виждаме, че ап. Павел се възнася по-високо от небето, от небето на небесата, всичко преодолява по-силно от всякакъв пламък и се възвишава над всичко, низко и високо, настоящо и бъдещо, съществуващо и несъществуващо. Да предположим, че този пример не е по твоите сили; това обаче ще бъде оправдание само на твоята леност (ако ап. Павел е имал в сравнение с тебе нещо повече, защо на тебе да е невъзможно да му подражаваш?) Но за да не спорим, като оставим Павла,

да вземем за пример първите християни, които оставяли богатството, имотите, грижите и всички житейски дела и се предавали съвършено на Бога, като слушали прилежно дене и ноще учението на словото Божие.

Такъв е духовният огън; той не оставя у нас никакво пристрастие към земното, а ни възпламенява с друга любов. Заради това този, който е обикнал духовното, ако бъде нужно, ще остави всичко, ще презре удоволствията и славата, ще пожертва самия си живот, всичко това ще направи без никакво затруднение. Топлината на духовния огън, като проникне в душата, ще изгони от нея всяка леност и ще направи обхванатия от нея по-лек от перото, ще го застави да презира всичко видимо. Такъв човек пребивава вече в непрестанно съкрушение (на сърцето), като излива непрестанни струи от сълзи и като получава от това велико удоволствие, защото нищо така не сближава и не съединява с Бога, както такива сълзи. Такъв човек, макар и да живее в града, прекарва живот като в пустиня, не в планини и в пещери, като не се занимава с окръжаващите го и като не се насища от своите сълзи, когато плаче или за себе си, или за чуждите грехове.

Заради това именно Бог надарил с блаженство предимно плачещите, като казал: „Блажени са плачещите.“ (Мат. 5, 4). Също така говори и ап. Павел: „Радвайте се винаги в Господа.“ (Филип. 4, 4). Той говори за радостта, която произлиза от тези сълзи. Както светската радост бива смесена със скръб, така и от сълзите по Бога израства вечна и неувяхваща радост. Така и блудницата, обхваната от този огън, станала по-достойна от девиците. Стоплена от покаянието, тя пламнала с такава любов към Христа, че разпуснала косите си, обливала със сълзи краката му и ги изтривала с косите си, и не жалила мирото. Но всичко това било само външно; а това, което произлизало в нейното сърце и което видял един Бог, било

много по-пламенно. Заради това и всеки от нас, като слуша за това, радва се заедно с нея, възхищава се от нейното добро дело и прощава Ѫ всички простъпки.

Ако пък ние, като сме зли, съдим така за нея, помисли, колко много е тя оправдана от Божието човеколюбие и какви плодове на покаяние е събрала преди получаването на Божиите дарове? Както след проливен дъжд въздухът става чист, така и след проливането на сълзи настава тишина и ясност, а греховният мрак изчезва. Както в началото ние сме се очистили с вода и дух, така и после се очистваме със сълзи и покаяние, ако само вършим това не от лицемерие и славолюбие. Присторно плачещата заслужава даже повече осъждане, отколкото тази, която се украсява с червила и мазила. Аз искам сълзи, проливани не за показ, а от съкрушение, проливани тайно, в уединена стая, без свидетели, в тишина и в мълчание, сълзи от дълбочината на сърцето, от вътрешна скръб и печал, проливани единствено за Бога, каквито били сълзите на Ана. „Устата ѝ се само мърдаха, казва се, и гласът ѝ се не чуваше.“ (I Цар. 1: 13). Но едните само сълзи викали по-силно от тръба; за такива сълзи Бог отворил нейната утроба и направил твърдия камък мека почва.

Ако и ти плачеш така, подражаваш на своя Господ. И Той, известно е, плакал за Лазаря (Иоан. 11: 31), за Иерусалим (Лука 19: 41) и се смутил духом за Иуда (Иоан. 13: 21). Пък и често пъти са Го виждали да плаче, а да се смее или макар и малко да се усмихва, това никога никой не видял, поради което и нито един от евангелистите не споменал за това. Че и ап. Павел също така плакал, и плакал три години ден и нощ, сам той за това свидетелства (Деян. 20: 31), и други също говорят за него; а че някога се смял, за това никъде не говори нито сам той, нито друг апостол, нито някой от светиите, и именно нито за него, нито пък за другиго, подобен нему. Само

за Сара св. Писание говори, че се е смеела, но получила упрек за това (Бит. 18: 12–13); също и за Ноевия син, който заради това станал от свободен – роб.

Това обаче аз говоря, без да запрещавам смеха, а само като възпирам от неумерен смях. Кажи ми, защо без мярка се радваш и смееш, когато подлежиш на такава отговорност, когато си длъжен да застанеш някога пред страшния съд и да дадеш строг отчет за всичко, което си извършил през живота? Ние сме длъжни да дадем отчет за всички произволни и непроизволни грехове: „Който се отрече от Мене пред човеците, казва Господ, и Аз ще се отрека от него пред Моя Отец небесен.“ (Мат. 10: 33). Макар това отричане и да е било неволно, все пак и то няма да избегне наказанието, и за него ще дадем отчет, а също и за това, което знаем и което не знаем: „Защото в нищо виновен не се съзнавам, казва ап. Павел, ала с това се не оправдавам.“ (I Кор. 4: 4).

Отчет ще даваме и за това, което сме извършили по незнание, а също и за това, което сме направили съзнателно. „Свидетелствам им, казва апостолът, че те имат ревност за Бога, ала не по разум.“ (Рим. 10: 2). Все пак това не ги оправдава. И в посланието си към Коринтяните казва: „Ала боя се, да не би, както змията с хитростта си прелъсти Ева, тъй и вашите мисли да се повредят поради простотата ви в Христа.“ (II Кор. 11: 3). На тебе предстои по необходимост такъв строг отчет, а ти седиш и се смееш, шегуваш се и мислиш за забави!

Но ще кажеш: каква полза, ако вместо това плача? –

Ползата е грамадна, такава, че не може да се изрази с думи. На човешкия съд, колкото и да плачеш, няма да избегнеш наказанието, когато присъдата е изречена; а тука, макар и малко да въздъхнеш, и присъдата се унищожава и прощението е получено. Ето защо Христос така често ни говори за сълзите и нарича плачещите блажени, а смеещите

се бедни. Тук не е място за смях, и ние сме се събрали тука не да се смеем, но да скърбим и чрез тези скърби да наследим царството. Когато стоиш пред земния цар, ти не смееш и леко да се усмихнеш, а дето обитава Владетелят на ангелите, ти стоиш без трепет и без благоговение, даже се смееш, когато Той много пъти е разгневен на тебе, и не мислиш, че с това Го повече раздразняваш, отколкото с греховете. Наистина, Бог обикновено се отвръща не толкова от тези, които съгрешават, колкото от тези, които, като извършат грях, не се разкайват за него. При все това, някои са толкова безчувствени, че, без да обръщат внимание на казаното, заявяват: по-добре ми е никога да не плача, но нека Бог да даде винаги да се смея и да играя. Що може да бъде по-безразсъдно от такава мисъл? Не Бог, а дяволът учи да се играе. Послушай, какво се е случило с тези, които играят: „И седна народът да яде и да пие, а после стана да играе (Изх. 32: 6). Такъв живот водели содомците, такъв водели и тези, които живеели преди потопа. За първите Св. Писание казва, че те пирували в гордост, пресищане и изобилие от хляб (Иезек. 16: 49). А живеещите при Ноя, като гледали толкова дълго време ковчега, който се правел, безгрижно се веселили, като не мислили ни най-малко за бъдещето; заради това настъпилият потоп погубил всички и подхвърлил цялата вселена на корабокрушение.

И тъй, не моли Бога за това, което се получава от дявола. На Бога е свойствено да дава сърце съкрушено и смирено, трезвено, целомъдрено и въздържано, каещо се и умилено. Ето Божиите дарове, на които ние имаме най-голяма надежда. Наистина, на нас предстои трудният подвиг – борба с невидимите сили (на мрака, сражение с духовете на злобата, война с началството и властите (на тъмнината) (Ефес. 6: 12) ; и добре ще бъде, ако ние при всичкото си старание, трезвеност и бдителност бихме могли да устоим против това свирепо сборище. Ако пък се смеем, играем и винаги се предаваме на

леност, още преди сражението ще паднем поради собствената си безгрижност. Нашата задача не е постоянно да се смеем, да се забавляваме и да живеем весело; това е дело на актьорите, на безсрамните жени и на човеци, които са предназначени за това, готовани, лицемери; не на повиканите на небето, не на записаните в небесния град, не на приелите духовно оръжие е свойствено това, но на тези, които са обрекли себе си на дявола.

Дяволът, той именно сам е изнамерил това изкуство, за да привлича към себе си Христови воини и да разслабва силите на техния дух. С такава цел той построил в градовете театри и като обучил смехотворците, с тази болест поразил целия град. Каквото ап. Павел заповядвал да се избягва (Ефес. 5: 4) – аз разбирам пустословието и неприличните шеги, – това дяволът убеждава да се обича.

Още по-лошо обаче от всичко това е предметът, поради който човек се смее. Когато тези, които представят смешно в театъра, кажат нещо богохулно и срамно, тогава мнозина, като са още по-безумни от тях, се смеят, забавляват се с това; на този, който би трябвало да бъде пребит с камъни, нему ръкоплещат и с такова едно удоволствие сами си приготвят огнена пещ. Защото тези, които хвалят произнасящите такива речи, с това сами ги подтикват към тях; а заради това и наказанието, което е предвидено за смехотворците, пада по-скоро върху смеещите се, защото, ако не би имало никакви зрители, нямаше да има и подобни актьори. А когато те виждат, че вие оставяте своята работилница и работа, и това, което бихте могли да изработите, с една дума всичко, само за да можете да прекарате времето в театъра, тогава те стават още по-усърдни, с голямо старание извършват своето дело. Това обаче аз говоря не за тяхно извинение, но за да ви уверя, че вие собствено сте началото и коренът на това беззаконие, вие, които губите за това цял ден, подхвърляте на осмиване

честното съпружество, посрамвате великото тайнство. Наистина, не толкова греши този, който играе в театъра, колкото, в сравнение с него, ти, който го заставяш да върши това; и не само го заставяш, но и се грижиш за това, радваш се и се смееш, хвалиш представлението, по всякакъв начин подкрепяш демонското дело. Кажи ми с какви очи после ще гледаш вкъщи жената, като я видиш опозорена в театъра? Как можеш да се представиш на своята съпруга, без да почервенееш, когато си видял целия неин пол унизен?

Не ми говори, че представяното в театъра е само видимост, но не и действителност. Тази именно видимост е направила мнозина прелюбодейци и много домове разстроила. Аз особено скърбя именно за това, че в това даже и не подозират нещо лошо, а такива неприлични представления приемат с ръкопляскания, с възклицания и с висок смях. И тъй, ти ще кажеш, че всичко това е видимост. Но именно за това играчите биха заслужили хиляди пъти смърт, че са се научили да подражават на запретеното от всички закони. Ако делото е лошо, и подражанието му е лошо. Не говоря още за това, колко много блудници са направили тези, които представят прелюбодейни зрелища, към какво нахалство и безсрамие те приучават зрителите. Известно е, че само едно сладострастно и нахално око може да гледа тези зрелища. На площада ти не можеш да гледаш гола жена, а още по-малко дома – ти се оскърбяваш от акова зрелище: а в театъра отиваш, за да оскърбиш честта и на мъжкия, и на женския пол, и да посрамиш своите очи. Не говори, че си видял гола блудница, защото един и същи пол, едно и също тяло има както в блудницата, така и у благородната жена. Ако в това няма нищо неприлично, защо, като видиш на площада същото, сам бягаш настрана и прогонваш от себе си безсрамната? Или пък, когато биваме сами, това е неприлично, а когато се съберем и седим заедно, тогава вече то е позорно? Това е смешно и

срамно и означава крайно безумие. По-добре е с кал или боклук да изцапаш лицето си, отколкото да гледаш на такова беззаконие, защото за очите калта не е така вредна, както сладострастният поглед и видът на голата жена.

Припомни си, що е било причина на голотата в начало, и бой се от това, което е било причина за тази срамота. Кое пък е причинило голотата? – Престъплението и злата мисъл на дявола. Това е било неговото отдавнашно и първо старание. Но прародителите поне се срамували от своята голота, а на вас това се нрави, според апостолското слово: „Славата е в срама им.“ (Филип. 3: 19). Как ще гледа на тебе жена ти, когато ти се върнеш от такова беззаконно зрелище? Как ще те приеме? Как ще говори с тебе, след като ти тъй безчестно си посрамил целия женски пол, пленил си се от такова зрелище и си станал роб на блудницата? Ако пък моето слово ви огорчава, аз ще ви бъда много благодарен за това: „Кой ще ме зарадва, ако не онзи, когото съм огорчил?“ (II Кор. 2: 12). Никога не преставайте да ридаете за това и да скърбите; такава една скръб ще бъде за нас начало на изправление. Аз именно за това усилих моето слово, за да направя раната по-дълбока, да ви избавя от гниенето на заразените членове и да ви възвърна съвършеното духовно здраве, от което всички напълно да се наслаждаваме и да получим наградите, определени нам за такива наши добри дела, с благодатта и човеколюбието на нашия Господ Иисус Христос, Комуто да бъде слава и сила во веки веков.

Амин!

Матей 2, Ст. 4: „И като събра всички първосвещеници и книжници народни, питаше ги: де трябва да се роди Христос?“

Виждаш ли, как всички събития служат за изобличение на

иудеите? Докато те още не били видели Иисуса Христа и не били обзети от завист, свидетелствали за Него истинно. Но щом видели славата на Неговите чудеса, обхванати от завист, изменили накрай на истината. Но всичко свидетелствало за истината, и даже самите ѝ врагове още повече ѝ спомагали.

Виж, колко чудни и необикновени дела се извършват и тука. Варварите и иудеите обучават един другиго и се наставляват помежду си за нещо велико. Иудеите слушат от мъдреците, че и в персийската страна звездата проповядвала за Христа, а мъдреците узнават от иудеите, че за Този, за Когото проповядвала звездата, пророците били отдавна предвъзвестили. По такъв начин въпросът, предложен от мъдреците, послужил както на самите тях, така и на иудеите за най-ясно и точно познание на истината. Враговете на истината били принудени неволно да прочетат думите на Св. Писание и да изяснят пророчеството, обаче те не го изяснили напълно, защото, като казали за Витлеем, че от него ще произлезе Пастирът на израиля, не прибавили следващите думи поради ласкателство към царя. Какви са пък тези думи? – „Чийто произход е открай време, от вечни дни.“ (Мих. 5: 2). Но ако Той трябвало да произлезе оттам (от Витлеем), защо тогава, ще запиташ ти, Той живял след рождението си в Назарет и с това затъмнил пророчеството? – Напротив, Той не затъмнил, а още повече го разкрил. Ако Той се родил във Витлеем, а Неговата майка, въпреки това, постоянно живяла в Назарет, ясно е, че това ставало съгласно Божия промисъл. След рождението Той не напуснал веднага Витлеем, а останал там четиридесет дни, за да даде възможност на желаещите да изследват всичко с точност. Ако вие само бихте желали да обърнете внимание, ще видите, че имало много подбуди за такова изследване. След пристигането на мъдреците целият град се развълнувал, а заедно с него и царят; повикали пророка, събрал се великият съд. Освен това произлезли и

много други събития, за които повествува подробно евангелист Лука; аз подразбирам разказите за Ана, Симеона, Захария, ангелите и пастирите; всичко това могло леко да подбуди внимателните към разкритието на истината. Ако мъдреците, които дошли от Персия, узнали мястото, още повече живущите в Иудея са можели да узнаят за всичко, което се случило. Още от самото начало Христос се открил с много чудеса. Но тъй като не искали да Го узнаят, Той, като се скрил за известно време, след това се явил по друг, най-славен начин. Тогава вече не мъдреците, не звездата, но сам Отец свидетелствал отгоре за Него, когато Той се кръстил във водите на Иордан, и светият Дух слязъл при гласа (на Отца) върху главата на кръщаемия.

Иоан викал безстрашно по цяла Иудея, като изпълвал с проповедта си и градовете, и пустинята. И чудесата, и земята, и морето, и всичката твар, тържествено възвестявали за Него. Наистина, и при рождението имало такива знамения, които са могли да свидетелстват, че Той вече дошъл. Иудеите не могат да кажат: не знаем, де и кога Той се родил! Цялата история на мъдреците и другите споменати събития са били така устроени, че иудеите нямали никакво извинение за това, че не искали да изследват случилото се.

Но да отбележим още и точността в думите на пророчеството. Пророкът не казал: ще живее във Витлеем, но: ще произлезе (от Витлеем); следователносамото пророчество указало на това, че Той само ще се роди във Витлеем. Някои пък от иудеите безсрамно твърдят, че това уж било казано за Зоровавеля. Но как е могло това да бъде? За него не е казано: „Чийто произход е открай време, от вечни дни.“ (Мих. 5: 2). Пък и може ли към него да се отнесе казаното в началото: от тебе ще излезе? Той се родил не в Иудея, а във Вавилон и бил наречен Зоровавел, защото там се родил. Познавачите на сирския език ще разберат моите думи. Освен казаното от нас,

и всички обстоятелства, които се появили по-късно, напълно потвърждават, че това пророчество се отнася за Иисуса Христа. Какво именно е казано? – „Малък ли си между хилядите Иудини?“ И веднага се добавя причината за знаменитостта на мястото: „от тебе ще излезе“. Това място станало известно и знаменито само чрез Иисуса Христа. Именно след Неговото рождение идват от всички краища на земята да видят пещерата и яслите, което собствено предвъзвестил и пророкът, като казал: „Малък ли си между хилядите Иудини?“, т.е. между главите на племената. В тези думи той включвал и Иерусалим. Но иудеите не обърнали никакво внимание върху всичко това, макар то да било полезно за тях. Заради това и пророците първоначално говорят не толкова за достойнството на Христа, колкото за благодеянието, което Той оказал на иудеите. Така, когато Св. Дева родила, ангелът казал: „Ще Му наречеш името Иисус“, и веднага добавил: „Той ще спаси народа Си от греховете му.“ И мъдреците не питали: де е Син Божий, но: „Де е родилият се Цар Иудейски?“ Така и тук не се казва: от тебе ще произлезе Син Божий, но: вожд, който ще пасе израиля, Моя народ. Отначало било необходимо да се говори с тях, колкото се може по-близо към техните мисли, за да не би те да се съблазнят, и да се говори именно за тяхното спасение, щото така по-лесно да бъдат привлечени. Ето защо всички свидетелства, каквито били произнесени за Него отначало и при самото Негово рождение, не разкриват още напълно Неговото величие, не го разкриват така, както тези, които настават след появата на знаменията; последните говорят по-ясно за Неговото достойнство. Така, след като Той бил извършил много чудеса, и децата Му пеели хвалебни песни, слушай, какво говори тогава пророкът: „Из устата на младенци и кърмачета Ти си стъкмил похвала“ (Псал. 8: 3); и още: „кога гледам Твоите небеса – дело на Твоите пръсти“ (Псал. 8: 3), което свидетелства за Него като Творец на

вселената. А свидетелството, което се отнася до Неговото възнесение, указва на равенството Му с Отца. „Рече Господ Господу моему: седи от дясната Ми страна.“ (Псал. 109: 1).

Също Исаия казва: към този, „който ще стане като знаме на народите, ще се обърнат езичниците“ (Ис. 11: 10). Но защо е казано за Витлеем: „малък ли си между хилядите иудини“, когато това място станало известно не само в Палестиня, но и в цялата вселена? Тук речта е обърната още към иудеите, заради това пророкът добавя: „Ще пасе моя народ Израиля.“ Макар Той да пасе цялата вселена, но, както споменах, като не желае да ги оскърби, премълчава за езичниците. Но защо пък, ще запиташ ти, Той не е пасъл и иудейския народ? – Не е вярно; и това действително станало. Той разбира повярвалите в Него иудеи, което ап. Павел, като изяснява, казва: „Не всички, които са от Израиля, са израилтяни, но тези, които са се родили чрез вярата и евангелието.“ (Рим. 9: 6–7).

Ако Той не е пасъл всички, това е вече тяхна собствена вина. Те би трябвало да се поклонят заедно с мъдреците и да прославят Бога за това, че настъпило времето за опрощаването на техните прегрешения (пък не за съд и не за тяхна отговорност им се възвестявало, но за кроткия и тих Пастир); а те постъпват съвършено наопаки, възмущават се и възмущават, и замислят след това безбройни коварства.

Матей 2, Ст. 7: „Тогава Ирод тайно повика мъдреците и узна от тях точно за времето, когато се е появила звездата.“

Планът на Ирода е бил да убие родилото се дете: това показвало не само неговата ярост, но и крайното му безумие. И това, което му било говорено, и самите събития са можели да го отклонят от всяко едно подобно посегателство. Събитията стават не по реда на човешките дела. Звездата повиква мъдреците, чужденци предприемат такова далечно пътешествие, за да се поклонят на лежащия в пелените и в

яслите, и пророците още отнапред възвестяват за него. Всички тези събития минават границите на чис то човешкото. Все пак нищо не удържало Ирода.

Такава е злобата; тя вреди сама на себе си и винаги предприема невъзможното. Виж, какво безумие! Ако Ирод би вярвал на пророчеството и го считаше за неотменимо, ясно е, че той замислял невъзможни дела. А ако той не вярвал и не мислил, че ще се сбъдне предсказаното, не би имал нужда да се бои и страхува, а поради това и да замисля коварства. И тъй, в двата случая хитростта била излишна. Крайно безумие било това, когато той мислил, че мъдреците ще го предпочетат пред Родилия се, за което те били извършили такова далечно пътешествие. Ако те, преди още да са видели Младенеца, горели с такава силна любов към Него, как е могъл Ирод да се надява, че те ще се съгласят да му предадат Младенеца, след като Го видели и се утвърдили във вярата чрез пророчеството?

И все пак, без да се гледа на всички тези обстоятелства, които трябвало да попречат на предприетото намерение, Ирод не се отказал от него: той повикал тайно мъдреците и ги изпитвал. Той мислил, че иудеите треперят над Младенеца, и не предполагал, че те ще дойдат до такава ярост, да се съгласят да предадат на враговете своя Застъпник и Спасител, Който дошъл да ги избави; заради това повиква мъдреците тайно и пита не за времето на рождението на Младенеца, а за времето, когато се е появила звездата, като мислел да хване с хитрост своята плячка.

Аз мисля, че звездата се явила много време преди (рождението), защото мъдреците трябвало да прекарат по-напред дълго време в пътешествие, за да застанат пред току-що Родилия се; а пък Христос трябвало да приеме поклонението още в самите пелени, за да бъде събитието

чудно и необикновено. Заради това именно звездата се явила много по-рано (от рождението на Христа). Ако тя се би явила на мъдреците на изток тогава, когато Христос се вече бил родил в Палестиня, те, след като прекарали дълго време в път, след своето пристигане не биха могли вече да Го видят в пелени. Не трябва да се учудваме на това, че Ирод избива младенците от две години надолу; тук яростта и страхът за най-сигурен успех прибавили повече време, за да не би някое дете да избегне (заколването).

И тъй, той повиква мъдреците и казва:

Матей 2, Ст. 8: „Идете, разпитайте грижливо за Младенеца и, като Го намерите, обадете ми, за да ида и аз да Му се поклоня.“

Какво безумие! Ако ти, Ироде, говориш това по внушение на истината, защо тогава питаш тайно? А ако ли пък с коварно намерение, как не разбираш, че твоите тайни разпитвания ще заставят мъдреците да те подозират в зла умисъл? Но душата, обзета от злоба, както аз вече казах, става съвършено безумна. Той не казал: идете и разпитайте за царя, но: – за детето. За него било неприятно даже да произнесе името, което означава власт. А мъдреците, със своето велико благочестие, не забелязали нищо от това, защото никак не предполагали, че той бил дошъл до такава злоба и бил намислил да се бори против едно толкова чудно Божие устройство. Като не подозирали нищо подобно, а като съдили за другите по себе си, те се разделили с него.

Матей 2, Ст. 9: „И ето, звездата, която бяха видели на изток, вървеше пред тях.“

Тя се скрила с цел, щото те, като се лишат от пътеводител, да бъдат принудени да прибягнат с въпроси към иудеите и по такъв начин събитието да стане известно на всички. Когато те

попитали и узнали за Младенеца от самите врагове, звездата им се пак явила. Виж, какъв прекрасен ред има тук! След като звездата оставила мъдреците, приемат ги иудейският народ и царят; довеждат пророк, за да обясни явлението; а след това пък ги взема ангелът и ги научава на всичко; преди това обаче те отиват от Иерусалим във Витлеем след звездата. Звездата пак ги съпровождала – и от тука ти пак можеш да видиш, че тази звезда не била от числото на обикновените звезди, – няма нито една звезда, която да би имала такова свойство. Тя не вървяла просто по своя път, но ги предвождала, като че ли ги водела за ръка посред ден.

Но за какво е била нужна звездата, ще запи таш, когато мястото станало вече известно? – За това, за да укаже и на самия Младенец, защото иначе не било възможно Той да се узнае, тъй като и домът не бил известен, и Неговата майка не била славна и знаменита. Ето защо е била нужна звездата, която би ги довела право към това място. Заради това, след излизането им от Иерусалим, тя им се явила и не се спряла, докато не дошла до яслите. Тук чудо се присъединява към чудо. Чудни са двете събития: и това, че мъдреците се покланят, и това, че тях ги довежда звездата; това трябва да трогне и най-окаменелите сърца.

Ако мъдреците биха казали, че те узнали за това от предсказанието на пророците, или, че ангели им съобщили за него чрез особено откровение, би могло още да не им се повярва; но със сиянието на звездата, която се появила на небето, се заграждат сега устата и на най-безсрамните! Когато звездата стигнала над Детето, пак се спряла. И това отново показва, че тук действа по-голяма сила от тази, която е свойствена на обикновените звезди; звездата ту се скрива, ту се явява, и след като се яви, се спира. Оттук и мъдреците още повече се утвърдили във вярата и се зарадвали, че намерили това, което търсели, че станали предвестници на истината, че

ненапразно предприемали такъв далечен път. Толкова силна била любовта им към Христа! Звездата, като се приближила, застанала над самата глава (на детето), като указала с това на Неговия божествен произход. И като се спряла, довела за поклонение не прости езичници, но най-мъдрите от тях. Виждаш ли, че звездата се явила ненапразно? Мъдреците и след изслушването на пророчеството, и след като чули неговото изясняване от първосвещениците и книжниците, били все още внимателни към нея.

Нека да се засрами Маркион (Маркион живял през първата половина на II в. сл.Хр. Той и неговите последователи учели, че Иисус Христос бил син на висшия и добър Бог и че имал не действителна, а привидна човешка природа.), нека да се засрами Павел Сомосатски (Павел Сомосатски бил епископ в гр. Антиохия. Той учел, че Христос не бил Бог, а обикновен човек. На събора в Антиохия (269 г.) той бил свален от епископската катедра заради това свое учение), които не искали да видят това, каквото видели мъдреците – първенците на Църквата (аз не се срамувам да ги наричам такива). Нека да се посрами Маркион, като вижда, как се покланят на Бога в плът. Нека да се засрами Павел Сомосатски, като вижда, как на Христа се покланят не просто като на човек. Макар пелените и яслите да показват, че мъдреците се покланят на въплътилия се, все пак те се покланят не като на прост човек; това се вижда от обстоятелството, че Нему, още Младенец, поднасят такива дарове, каквито трябва да се поднасят само на единия Бог. Нека да се засрамят заедно с тях и иудеите, които, като виждали, че чужденците и мъдреците ги изпреварват, не искали даже да вървят след тях.

Това събитие служело като знамение на бъдещето и още от самото начало показвало, че езичниците ще изпреварят иудеите. Но ще запиташ, защо после, а не отначало е казано:

„Идете, научете всички народи?“ (Мат. 28: 19) – Заради това, както аз вече казах, че случилото се тогава било образ и предсказание на бъдещето. Иудеите трябвало да дойдат първи; но тъй като те доброволно отблъснали предложеното им благодеяние, работите взели друго направление. И тука, разбира се, при рождението, мъдреците не трябвало да дойдат преди иудеите; тези, които живеели на такова далечно разстояние, не трябвало да изпреварят живеещите близо до самия град, тези, които не били слушали нищо, не трябвало да изпреварят възпитаните сред толкова много пророчества. Но тъй като иудеите съвършено не разбирали благата, които им принадлежали, дошлите от Персия изпреварват живеещите в Иерусалим. Така говори за това и ап. Павел: „Първом вам требваше да бъде проповядвано словото Божие, но понеже (го отхвърляте) и намирате сами себе си недостойни (за вечен живот), ето, обръщаме се към езичниците.“ (Деян. 13: 46). Ако иудеите не вярвали по-рано, би трябвало да идат поне тогава, когато чули от мъдреците; но и това те не искали да направят. И заради това през времето на това тяхно заслепяване мъдреците ги изпреварват.

Нека пък и ние да тръгнем след мъдреците и като изоставяме чуждите (на християнството) обичаи, да извършим велико пътешествие, за да видим и ние Христа. Тъй като и мъдреците не биха Го видели, ако не бяха се отдалечили от своята страна, така и ние няма да Го видим, ако не се отдалечим от земното.

Мъдреците, докато били в персийската земя, виждали едната звезда; когато те се отдалечили от там, видели Слънцето на правдата. Но те нямало да видят и самата звезда, ако не бяха побързали от там с най-силно желание. Нека да станем и ние; и ако даже всички други се изплашат, нека поне ние да тръгнем към дома на Младенеца. Нека царете, народите, нека владетелите на земята да ни преграждат този

път – ние пак да не погасяме своята ревност. Само по такъв начин можем да отстраним предстоящите опасности. И мъдреците не биха избягнали бедствието от страна на заплашващия ги цар, ако те не биха видели Младенеца. Преди да видят Детето, и страх, и опасности, и безпокойства отвсякъде обкръжавали мъдреците; когато пък се поклонили на Младенеца, те станали спокойни и осигурени. И ето, сега вече не звезда, но ангел ги придружава, тъй като чрез поклонението те станали свещеници и принесли дарове. Така и ти, като оставиш иудейския народ, развълнувалия се град, кръвожадния мъчител, светския разкош, побързай към Витлеем, дето се намира домът на духовния хляб. Пастир ли си ти? Иди там, и ти в пещерата ще видиш Младенеца. Цар ли си ти? Ако не идеш в пещерата, няма да имаш никаква полза от пурпура. Мъдрец ли си? И това няма никак да ти възпрепятства, ако само тръгнеш да въздадеш чест и да се поклониш на Божия Син, и не Го тъпчеш с краката си. (Евр. 10: 29). Върши обаче това с трепет и радост: и едното, и другото могат заедно да бъдат извършени. Внимавай, не бъди като Ирода, и като казваш, подобно нему: „за да ида и аз да Му се поклоня“, не замисляй, когато дойдеш, да убиеш Младенеца; на Ирода се уподобява този, който се причащава недостойно със светите тайни. Такъв, според думите на апостола, „виновен ще бъде спрямо тялото и кръвта Господня“ (I Кор. XI, 27). Такъв човек служи на скрития в самия него мамон, който, като е много по-лош от Ирода, ненавижда Христовото царство. Като желае да господства над човеците, той изпраща своите поклонници, които външно се покланят на Христа, а през време на поклонението Го убиват. Нека да се боим от това, да показваме себе си външно покорни поклонници, а всъщност да бъдем Негови врагове. Като Му се покланяме, да хвърлим пред Него всичко от нашите ръце. Ако имаме злато, да Му го поднесем, а не да го закопаваме. Ако тогава чужденци го почели със своите дарове, за какъв трябва ти да бъдеш

счетен, когато отказваш на нуждаещия се твоята помощ? Ако те са преминали такъв дълъг път, за да видят родения, с какво ще се извиниш ти, който не искаш да изминеш една улица, за да посетиш страдащия и затворения в окови? Ние сме милостиви и към самите наши врагове, когато те са болни или във вериги, а ти не чувстваш състрадание към твоя Господ и Благодетел. Те поднесли злато, а ти едвам подаваш хляб. Те, като видели звездата, възрадвали се, а ти не се трогваш, като виждаш и самия Христа, беден и гол. Няма ли да се намери някой между вас, макар и един измежду получилите хиляди благодеяния, който би предприел такова пътешествие за Христа, каквото извършили тези най-мъдри измежду самите мъдреци варвари? Но какво говоря аз – такова пътешествие?

Много жени у нас са така изнежени, че ако не бъдат докарани на мулета, не искат да преминат и една улица, за да видят Христа в духовните ясли. Ако ли пък и има такива, които могат да дойдат при Христа, едни от тях предпочитат грижите по домашните работи, а други – даже ходенето в театъра пред посещаването на това наше събрание. Варварите, преди още да видят Христа, преминали за Него толкова дълъг път, а ти, и след като си Го видял, не им подражаваш, но, като погледнеш, оставяш Го и бързаш да гледаш шута (аз пак се връщам към това, за което говорих и по-рано) и като видиш Христа, лежащ в яслите, бягаш от Него, за да гледаш жените на сцената. Не са ли достойни такива постъпки за гръмоносни и мълниеносни наказания?

Да предположим, че някой е обещал да те въведе в царските палати и да ти покаже в тях царя. Кажи ми, би ли поискал ти, вместо това, да гледаш в театъра, макар от първото и да не би могъл да очакваш никаква полза за себе си? Но тука – от тази трапеза, блика духовен огнен извор; а ти, като го оставяш и като бягаш в театъра да гледаш играещите

жени, които подхвърлят на всеобщо унижение своя женски пол, не оставяш ли самия Христа, Който Седи при този извор? Да, Той и сега седи при извора, като беседва не с една самарянка, а с целия град. А може би и сега говори на една самарянка, тъй като сега при Него няма никого; някои само телесно, а други и телесно не искат да бъдат при Него. Но при всичко това Той не си отива, а стои, и моли от нас да пие, но не вода, а светиня, тъй като и сам дарува на светиите свето. Не вода ни Той дава у този извор, а жива кръв, която, като е образ на Неговата смърт, е извор на нашия живот.

А ти, като оставяш извора на кръвта, тази страшна чаша, бързаш към дяволския извор, за да гледаш плуващата в него блудница и да удавиш там своята душа. „В тази вода, морето на сладострастието, потъват не телата, а душите загиват. Тя плува с разголено тяло, а ти, като гледаш на нея, потъваш бездната на сладострастието. Такива са примките на дявола, че той погубва не тези, които са вече потънали в самата вода, но тези, които, като седят спокойно, гледат на това, и ги подхвърля на потъване, което е по-ужасно от това, на което бил подхвърлен фараонът, потънал някога с конете и колесниците.

И ако би могло да се виждат душите, аз бих ви показал много от тях, потънали в тези води, както някога телата на египтяните. Но което е по-лошо от всичко, такава една гибел наричат увеселение, а бездната на гибелта – извор на наслади, макар да е побезопасно да се преплува Егейското или Тиренското море, отколкото да се върнеш от такова едно зрелище. Първоначално дяволът занимава душите цяла нощ с очакване, след това, като им показва очакваното, веднага ги свързва и ги прави свои пленници. Не мисли, че ти си чист от греха, когато не си се съвокупил с блудница; с пожеланието ти вече си всичко направил. Наистина ако ти изпитваш страстно желание, с това подпалваш по-голям огън. Ако пък

зрелището не ти произвежда никакво впечатление, ти заслужаваш с това още по-голямо осъждане заради това, че служиш за съблазън на другите, като подкрепяш тези зрелища, оскверняваш своя взор, а с взора и душата. Нека не се ограничаваме с едното запрещение, а да покажем и начина за изправление. Какъв е този начин? Аз искам да ви предам на вашите жени, те да ви научат. Според указанието на ап. Павла би трябвало вие да бъдете техни учители; но тъй като грехът е объркал целия ред, тялото се намира вече горе, а главата долу, и ние ще изберем този път. Ако за тебе е унизително да имаш жена си за учител, избягвай греха, и ти пак ще получиш дадената ти от Бога власт.

Но дотогава, докогато ти постъпваш беззаконно, Св. Писание ще те изпраща не само към жените, но и към най-ниските безсловесни; то даже не се срамува да изпрати надарения с разум да се учи при мравката. В това обаче е виновно не Писанието, а тези, които сами губят своето достойнство. Същото ще направим и ние: сега ще те изпратим при жена ти, за да се учиш, а ако ли пък и нея няма да слушаш, ще те изпратим за поучение при безсловесните животни и ще ти покажем, колко много птици на земята, риби, колко много четвероноги животни, колко много влечуги по земята са по-чисти и по-въздържани от тебе. Ако пък ти се срамуваш и се червиш при това сравнение, възвърни се към свойственото ти благородство, избягвай геенското море и огнената река, т.е. къпалните в театъра, защото те те влекат в морето на похотта и запалят тази огнена бездна.

Ако „всеки, който поглежда на жена с пожелание, вече е прелюбодействал с нея“ (Мат. 5: 28), не става ли много по-често пленник този, който принуждава себе си да гледа на гола? Потопът, който станал през времето на Ноя, не е бил толкова гибелен за човешкия род, колкото тези плаващи жени, които по най-безсрамен начин погубват всички зрители.

Този потоп, макар и да е причинил смърт на тялото, очистил душата от грехове; а тези жени вършат противното: като оставят тялото, погубват душата.

Когато става дума за предимство, вие запазвате за себе си първо място във вселената, защото нашият град се облякъл пръв с християнско име, а в подвига на целомъдрието не се срамувате да отстъпите и на най-последните по образование градове. Добре, ще кажете вие, какво ще ни заповядаш да правим? Да идем в планините и да станем монаси? – Съжалявам, че вие считате скромността и целомъдрието като задължение за едните монаси, когато Христос е дал закони, общи за всички. Когато Той казва: „който поглежда на жена с пожелание“, отправя това не само към монаха, но и към женения, защото планината (на която Той говорил) била покрита с човеци от всякакъв род. Запази в твоя ум тази картина, възненавиди дяволското зрелище и не ме укорявай за това, че аз уж съм ти предложил тежко слово. Аз не запрещавам да се женят, не препятствам да се веселят, а искам това да става не без целомъдрие, не с безсрамие и с безбройни пороци.

Аз не ти предписвам да идеш в планините и в пустините, а искам да водиш себе си честно, скромно, целомъдрено, като живееш в града. Всички закони у нас са общи с монасите, освен брака. А ап. Павел заповядва и на женените да се уподобят на монасите: „Времето нататък е късо, та ония, които имат жени, да бъдат като че нямат.“ (I Кор. 7: 29). Следователно той като че ли е искал да каже това: аз не заповядвам да се отдалечавате по височините на планините, макар и да бих желал това, защото в градовете постъпват подобно на содомците, обаче не принуждавам към това. Живей вкъщи с децата и жената, само не безчести жената, не съблазнявай децата и не внасяй заразата от зрелищата в своя дом. Слушаш ли какво казва ап. Павел: „Мъжът не е господар

на тялото си, а жената.“ (I Кор. 7: 4). Той дава общ закон и за двамата. Но ти, когато твоята жена често ходи в църква, жестоко я укоряваш за това; а сам, като прекарваш по цели дни на зрелищата, не намираш себе си за заслужващ обвинения. Ти се грижиш за целомъдрието на своята жена даже в излишък и извънмерност, тъй че не Ѫ позволяваш и необходимите излизания, а за себе си считаш всичко позволено. Но това не позволява ап. Павел, който дал същата власт и на жената: „Мъжът да отдава на жена си дължимата чест (любов).“ (I Кор. 7: 3). Каква е тази чест, когато ти я обиждаш в най-главното, когато отдаваш тялото си, което принадлежи на нея, на блудниците (знаеш, че твоето тяло принадлежи на жена ти)? Каква е честта, когато внасяш в твоя дом вълнения и спорове, когато вършиш на площада това, за което, като разказваш вкъщи, правиш да се срамува слушащата те жена, да се черви присъстващата дъщеря, и срамиш преди всичко самия себе си? По-добре би било да мълчиш, отколкото безсрамно да говориш за това, за което трябва да се наказват и слугите. Как ще се извиниш, кажи ми, за ова, че гледаш с голямо внимание на това, за което е неприлично и да се говори, предпочиташ пред всичко това, което не може да се търпи и в разказа? Но стига! За да не ви отегчавам, аз ще завърша тук моето слово. Обаче, ако вие останете при по-раншното, ще изостря меча си, ще нанеса най-дълбока рана и няма да се успокоя, докато не разпръсна дяволското зрелище, не очистя обществото, което съставя църквата. Само по такъв начин ние ще се избавим и от сегашния срам и ще получим бъдещ живот чрез благодатта и човеколюбието на нашия Господ Иисус Христос, Комуто да бъде слава и сила во веки веков.

Амин!

Матей 2, Ст. 11: „И като влязоха в къщата, намериха Младенеца с майка Му Мария и паднаха, та Му се поклониха, и като отвориха съкровищата си, принесоха Му дарове: злато, ливан и смирна.“

Защо ев. Лука казва, че Младенецът бил положен в ясли? (Лук. 2: 7) – Защото тази, която Го родила, Го поставила веднага там. Поради голямото множество на дошлите да се преброяват, било невъзможно да се намери свободно жилище, което изтъква и ев. Лука, като казва: „и Го положи в ясли, защото нямаше (за тях) място“ (Лук. 2: 7). Но след това тя Го взела и държала на колене. Тя се освободила от бременността наскоро след пристигането във Витлеем. И тъй, ти и от тука можеш да видиш и цялото домостроителство, и това, че всичко произлязло не просто и не случайно, но съгласно Божия промисъл и се изпълвало според пророчеството.

Но кое заставило мъдреците да се покланят, когато нито Св. Дева била знаменита, нито домът бил великолепен, пък и в цялата околна обстановка нямало нищо такова, което би могло да ги порази и привлече? А между това те не само се покланят, но и като отворили своите съкровища, поднесли дарове, и дарове не като на човек, а като на Бог, защото ливанът и смирната били символ на такова поклонение. И тъй, какво ги е подбудило и заставило да излязат от вкъщи и да се решат на такъв далечен път? Звездата и божественото озарение на техните мисли, което постепенно ги възвеждало към най-съвършеното знание. Иначе те не биха Му оказали такава чест, при толкова нищожни по всичко обстоятелства. Там нямало нищо такова, което би могло да действа силно върху чувствата; имало само ясли, колиба и бедна майка. От всичко това ти можеш ясно да видиш благочестието на мъдреците и да се увериш, че те пристъпили не като към прост човек, а като към Бог и благодетел. Заради това те не се съблазнявали от нищо видимо и външно, но се покланяли и

принасяли дарове, подобни не на грубите иудейски (приношения); принасяли (в жертва) не овци и телци, но, като че ли били истински християни, принесли Му познание, послушание и любов."

{{_link1_}}

---

buditeli.info © 2017